

Képtár a jelennek: a modern gyűjtemény

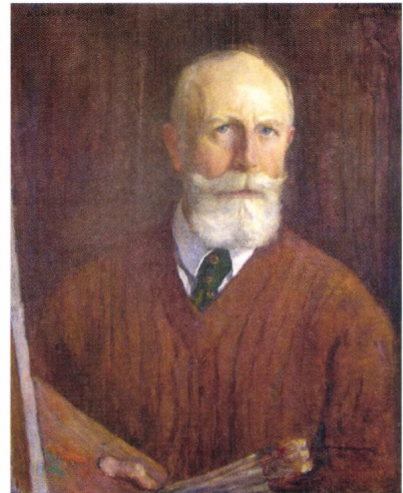
Az előzmények: Rippl-Rónai Ödön végrendelete

A Somogy Megyei Múzeum kortársakra alapozott képzőművészeti gyűjteménye a századelő első évtizedeiben rendkívül jó adottságokkal indult. Az első múzeumi közgyűjtemény megalakulása Kaposváron 1909-ben történt Somogy megyei Múzeumi Egyesület néven. Kezdetben a régészeti és természettudományi értékek mellett nem gyűjtött képzőművészeti alkotásokat. Időközben somogyi képzőművészek, Rippl-Rónai József, Kunffy Lajos és Bosznay István ígéretet tettek, hogy ha felépül a múzeum jellegű kultúrpalota, műveik javából egy-egy szobára valót adományoznak. Az így létrejövő gyűjtemény elhelyezését szolgáló kultúrpalota megépítése azonban egyetértés hiánya miatt kudarcba fulladt, az ajándékozások is megrekedtek. A Múzeumi Egyesület egy helyi kaposvári festő, Kopits János városképeinek megszerzésében sikeresebben tevékenykedett, de a begyűjtött művek inkább csak várostörténeti szempontból voltak érdekesek.

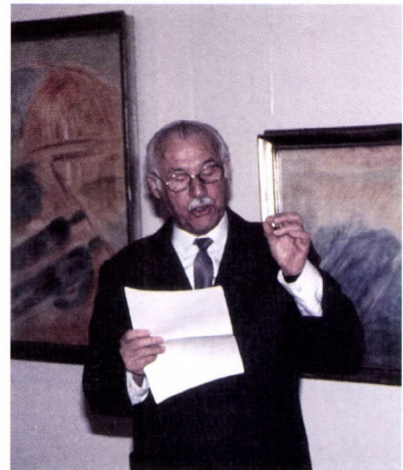
A Múzeumi Egyesülettel párhuzamosan egy másik, sokkal ígéretesebb múzeumlétesítés is folyamatban volt Kaposváron: ezúttal Rippl-Rónai József testvéröccse, Rippl-Rónai Ödön személyében ehozzaértő ember gyűjtőszervevénye által mozgatva, amint arról korábban egy másik tanulmány szól e kötetben. Rippl-Rónai József Kaposvárra települése és Rippl-Rónai Ödön kortársakra alapozott gyűjteménye kiváló lehetőséget kínált a modern képzőművészeti anyag gyűjtésének folytatására. A két világháború közti időszakban Rippl-Rónai Ödön végrendelete határozottan ebbe az irányba terelte az elkövetkezendő évek fejlesztését. 1921-ben a Somogyi Újság „A vármegye nagy öröksége. Rippl-Rónai Ödön hagyatéka” címmel közreadta Rippl-Rónai Ödön végrendeletét. *„Házamban található kb. 1000 db pontosan beletárolt képeket, szobrokat és néprajzi tárgyakat, mint Rippl-Rónai Múzeum hagyom Somogy vármegyére, de csak a következő feltételek mellett. Köteles a vármegye ezen múzeum épségben és jó karban tartásáról gondoskodni, hogy fogadott leányomat Szabó Katicát teszi meg ennek gondnokául, minimális havi 1000 K. fizetéssel, aki gyűjteményemet életben létemben is szakértelemmel kezelte volt. /.../ Köteles a megye a gyűjteményt /évenként/ legalább 5000 K. értékű képpel gyarapítani, mely képek minden alkalommal olyan fiatal magyar festőművészől szerzendők be, akik még a gyűjteményben nincsenek képviselve. /.../”*

Bár az alapok és a fejlesztés iránya megvolt, Gönczi Ferenc múzeumirányító időszakában e folyamat megakadt. Az okok sokfélék: a városnéküliség hagyományát magán hurcoló Kaposvár, a múzeumépület folyamatos hiánya, a gyűjtemények elhelyezésének állandó gondjai csak megalapozták a problémát. Korábban Ady egyik verséből is megismerhettük a helyi atmoszférát, később Bernáth Aurél is leírja a Kaposvárt oly jellemző kisvárosi hangulatot, ami a következő évtizedek alatt alig változott. Általában minden kortárs egyfajta szellemi igénytelenséget érzékelt, és a városnak nagyritkán, egy-egy kivételes életpályát leszámítva nem voltak nagy formátumú egyéniségei. Egy generációval korábban magányos jelenség volt Kaposváron Rippl-Rónai József is, akinek személyén a város az országos művészeti élethez kapcsolódhatott. A modernizáló tendenciát erősíthette volna a fiatalon meghalt Galimberty Sándor, későbbiekben Bernáth Aurél vagy Martyn Ferenc jelenléte, azonban az ő távozásukkal, Rippl-Rónai József és a műgyűjtő Rippl-Rónai Ödön halála után e hagyományok nem teljesedtek ki egy kortárs művészetre érvényes karakterben. A megye legbefolyásosabb művészei **Merész Gyula** és **Z. Soós István** maradtak, akik a feudális arisztokrácia ízlésvilágát tükröző barokkos, nagy formátumú kompozíciókat festettek templomokba és középületekbe. A városi polgárság legkedveltebb portré és életképfestője, a müncheni akadémikus szellemben dolgozó **Bacsokay Béla** lett, akinek helyébe a két világháború közti korszakban a jóval kisebb tehetségű **Kovács Jenő József** lépett.

Gönczi Ferenc a múzeumi egyesület élén Rippl-Rónai Ödön végrendeletét nem hajtotta végre: a művészeti gyűjtést teljesen háttérbe szorította, és egyáltalán nem vásárolt kortárs művészeket. (Kivételt csak a helyi jelentőségű **Liebstöck Mihály** két kis alkotása képez.) A konzervatív művészi ízlés mélyen hátráltatta még Kunffy Lajos könnyedebb, plein air alapozottságú festői világának érvényesülését is a megyében, Bernáth Aurél vagy Martyn Ferenc hatásáról nem is szólva. Az intézményi háttér hiányán túl tehát a legsúlyosabb problémát a korszerű művészeti

Kunffy Lajos: Önarckép, 1938

Takáts Gyula Egry József kiállítását nyitja meg a Somogyi Képtárban

Z. Soós István festőművész kaposvári otthonában, 1983

100 ÉVES A MÚZEUM

1978-ban Z. Soós kiállítást nyit meg a Barcsi Múzeumban dr. Szij Rezső

Soós István Nagy Ferenc népművész mesterek kiállításán Kaposvár, 1980-as évek

szemléletet képviselő szakemberek hiánya eredményezte, ami hosszú időre szóló megtorpanást eredményezett a kortárs művészeti anyag gyűjtésében. Következésképpen elmondható, hogy a Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény országos tekintetben is egyedülálló jelentőségű gyűjteményének folyamatossága 20-as évektől kezdve évtizedekre megszakadt, és ezt a törést azután soha nem tudta a múzeum bepótolni. Természetesen hozzá kell tenni, hogy a két világháború közötti időszak szellemi törekvései sem kedveztek a művészeti avantgárdnak és a korszak ideológiában gyökerező, egyoldalú néprajzi orientációja is hátráltatta a Rippl-Rónai Ödön végrendeletében foglaltak megvalósítását.

Kézimunka kiállítás az 1900-as évek elején a nagyteremben

A múzeumi egyesület gyűjteményének 1949-es államosítása után – immár intézményesült formában zajlott a muzeológusi tevékenység, és az új intézmény Rippl-Rónai József nevét vette fel. A művész nevére történő hivatkozás a hivatalos szocialista realizmus kötelezettsége elől való kitérést és egy modernebb tradíció vállalásának igényét jelentette. Rippl-Rónai képei – akárcsak a Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény – Somogyban hosszú időn át a korszerűség táptalaja volt, olyan összefüggő vizuális anyag, amelyből a modern, kortárs művészetek felé lehetett lépni. Bővíthető és egyúttal jól továbbfejleszthető alapgyűjteményként Martyn Ferenc és Bernáth Aurél elindításához is hozzájárult. Az elkövetkező évtizedekben azonban sem a helyi kultúrpolitika, sem a múzeum nem tudott felnőni a gyűjtemény jelentőségéhez. *Évtizedeken keresztül szakember és anyagi háttér nélkül*, raktárban eldugva, keretezés nélkül feküdt az anyag, és a kiállításához szükséges minimális feltétel sem volt meg.

Gyűjtés az Rippl-Rónai Múzeumban – Takáts Gyula idején

Az 50-években a modern művészethez való viszonyt tekintve a legjobb, amit elmondhatunk, hogy a XX. századi kortárs gyűjtemény létrehozására szóló törekvések akadozva, de folytatódtak. E körülmények közepette jelentős eredménynek tekinthető, hogy az 50-es évektől a múzeum egykori intézményvezetője, Takáts Gyula Rippl-Rónai nevére hivatkozva bizonyos prioritásokat fogalmazhatott meg a hivatalos szocialista realizmus követelményeinek kikerülésével. Eszerint a múzeum fő célkitűzése egy Rippl-Rónai emlékhely kialakítása volt eleinte múzeumi képtár, majd a 70-es évek végén emlékmúzeum formájában. A koncepció később tágabb körben a Somogyhoz kötődő, klasszikusnak számító képzőművészeti értékek vállalását is magába foglalta. (Elsősorban Zichy Mihály, Vaszary János, Galimberti Sándor, Bernáth Aurél és Kunffy Lajos művészetének megbecsülését értve ez alatt.)

A Rippl-Rónai Ödön végrendeletét követően 30 évvel később(!) a kortárs gyűjtemény első – kvalitását tekintve is jelentős – gyarapodását **Kunffy Lajos** festőművész plein air szellemű adománya jelentette az 50-es években. A helyi pártihatalnokok Somogy viszonylagos kulturális elmaradottságának ellensúlyozására, szellemi háttér és hivatkozás gyanánt keresték az országos hírnevű, somogyi nagy

Göndör István teremőr és Krasznai Zsolt gyűjteménykezelő a Somogyi Képtárban, 1980-as évek

öregnek számító példaadó művészegyéniségeket. Időszakunkban elsőként ilyen szerepet tulajdonítottak Kunffy Lajosnak. (A hatalom valójában Kunffy zsánerpiktúráját ideologizálta át a maga szája íze, politikai igényei szerint.) Természetesen Kunffy művészete inkább a századelő szellemiségét képviselte, a 60-as évekre tehát nem számít a szó szoros értelmében modern szellemű alkotónak. A művésztől Takáts Gyula író, akkori múzeumigazgató folyamatos vásárlásai eredményeképpen Somogytúron megnyílhatott 1958-ban a Kunffy képtár. 1964-ben a Kunffy kollekció tovább gyarapodott azzal a többszáz darabos tárgycsoporttal, amit Kunffy né halála után vettek meg a házzal és bútorokkal együtt. A kortárs gyűjtemény legelső csoportját tehát a Kunffy hagyaték képezte, amely inkább a XX. század első felének művészeti törekvéseit reprezentálta.

Ungvári Károly, Újvári Jenő és Horváth János az Ungvári kiállítás megnyitóján, 1990

Az 50-es évek kortárs művészeti vásárlásait országszerte az 1954-ben bevezetett állami rendelet próbálta elősegíteni, amelyben művészeti vásárlásokra külön keretet képeztek a beruházások költségeire elkülönített 2 ezreléknyi összegből. A későbbi évtizedekben is ez adta a kortárs művek beszerzésére fordított összegek fedezetét. A központilag szervezett és lebonyolított nagy állami vásárlások rendszerében elsősorban a különféle pártbizottsági és tanácsi helyekre kerültek műalkotások, és onnan a későbbi évek során osztottak le különféle minisztériumokon, szervezeteken keresztül központi intézményekbe és nagyobb állami vállalatokba, majd a sor végén a vidéki megyei tanácsoknak is jutott a vásárlásokból. A múzeumi műtárgygyarapodás egyik fő forrásává e tanácsi továbbosztás során ajándékozott művek lettek. Sajátos helyzet, hogy az 50-es években Budapestről még nem „szivárgott át” műtárgy a kaposvári múzeumba sem az országos kiállítások anyagából, sem áttételeken keresztül, az elosztást irányító Állami Vásárló Bizottságtól.

Mivel a kedvezményezett intézmények elsősorban a minisztériumok, pártbizottságok és tanácsok voltak, az 50-es évek „szocreál” műveiből első ízben 1970-ben (!) kapott a múzeum. A Kaposvári Városi Tanácsnál ekkor találták megfelelőnek az időt arra, hogy a tulajdonukban lévő néhány művet lecseréljék. A megkapott anyag egyik jellegtelensége egy Somogyban meghirdetett képzőművészeti pályázat díjazott műve, melynek festője jelíggel adta be alkotását. Mái ismeretlen a festő kiléte. (Agitátor a parasztok között) A helyi festőktől (**Gerő Kázmér, Szikra János**) az 50-es években festett, elsősorban munkásmozgalmi tematikájú, középszerű alkotások voltak az első szerzemények, így a somogyi munkásmozgalmi, „hős”, Latinka Sándor is megjelent témaként. Az ajándékozott anyaggal olyan művek is kerültek a múzeumba, amelyek a „szocreál” továbbélését jelzik a kor követelményeként dik-tált munkásbrázolásokkal, modernizált formavilágban. Minisztériumi vásárlásból jutottak Kaposvárra **Benedek György** expresszív formavilágú szocreál művei 1960-ból, és **Kalló Viktor** illetve **Pátzay Pál** terrakotta plasztikái is.

Ungvári Károly festőművész

Gerő Kázmér és Tenk László a Somogyi Képtárban, 1980-as évek

Z. Soós István grafikai kiállításon a Somogyi Képtárban Szabados Jánossal, 1978

Martyn Ferenc a Somogyi Képtárban, 1982 k.

Martyn Ferenc: Figyelő madár, 1946

Martyn Ferenc: Hódolat Berzsenyinek, 1968

Az 60-as években szerencsés helyzetként könyvelhetjük el, hogy Takáts Gyula a gyűjteményfejlesztésben is kamatoztatta a költői munkássága során kialakított kapcsolatokat. Kunffy Lajos halála után elsőként **Martyn Ferenchez** fűződő barátságára hozott megújulást a kaposvári művészeti gyűjtemény történetében. Takáts Gyula Martyn Ferenc szellemi vonzáskörébe a baráti körébe tartozó Vass Istvánon keresztül került – annak felesége, Szántó Piroska illetve az Európai Iskola művészeihez fűződő kapcsolata révén. Martyn rendszeresen hazajárt szülővárosába, Kaposvárra, hogy zsűrizte a helyi kollektív tárlatokat, és ilyenkor a helyi fiatal művészeket az újítások irányába orientálta. Nyílt támogatója a pártapparátusban nem volt, és inkább Takáts Gyula révén került a hivatali vezetők hosszabb távú elképzeléseibe a 60-as évek második felétől. A művész – egyfajta kompromisszum gyanánt – elébe ment annak is, hogy a helyi pártvezetés kifogásolja „modernizmusát”: Somogyban 54 darabos, Berzsenyiről készült sorozatával szerepelt és aratott sikert – és ezzel erősítette az irodalmárok, így Takáts Gyula által kialakított pannon szellem nimbuszát is. Martyntól 1969-ben és 1971-ben két részletben vásárolta meg Takáts Gyula a csaknem félszáz darab grafikából álló Berzsenyi sorozatot. A megszerzett anyag nagyjából nem kifejezetten képzőművészeti, hanem irodalmi vonatkozású. A niklai Berzsenyi kúria helytörténeti jelentőségű hagyományápolása miatt került Kaposvárra, maguk a grafikai lapok nem tartoznak Martyn jellegzetes életművébe. Takáts Gyula e rajzokhoz kiegészítésül vásárolta meg a Figyelő madár című festményt, amely a Martyn szürreális nonfigurációjának egyik szép darabja.

A múzeumigazgató a Martyn grafikák vásárlásával párhuzamosan – valószínűleg szintén Vas István és felesége, Szántó Piroska hatására – Európai Iskolás műveket is szerzett a Bizományi Áruházból. A szentendrei és posztnagybányai festők műveinek szórványos gyűjtésével a 30-as évek klasszikusnak tekinthető anyagrésze, **Ámos Imre, Barcsay Jenő, Kmetty János és Paizs-Goebel Jenő** művei kerültek a múzeumba. A költő köteteinek gyakori illusztrátora volt **Würtz Ádám**: ennek kapcsán jutott a múzeum a művésztől való közvetlen vásárlás nyomán egy 5 darabos grafikai kollekciónak is. Általánosságban elmondható, hogy Takáts Gyula törekedett élvonalbeli művészek viszonylagosan modern anyagának megszerzésére, de válogatási szempontjait elsősorban irodalmi kapcsolatai határozták meg.

A gyűjtőkör megoszlása rendkívül élesen vetődött fel a 60-as évektől kezdve, és tart lényegében máig. Rippl-Rónai Ödön végrendelete nem határozta meg azt, hogy helyi vagy országos körben keresendő alkotásokról ill. művészekről legyen szó a kortárs gyűjtemény továbbfejlesztésekor. A hagyatékot tekintve Rippl-Rónai Ödön az utóbbiban gondolkodhatott, és a múzeumban dolgozó művészettörténészek törekvései későbbiekben is az országos jelentőségű profil elvét követték. Ugyanakkortól a gyűjteményfejlesztés és a műtárgyvásárlás iránya folyamatosan összekapcsolódott a sajátos szempontokat figyelembevevő helyi művészetpolitikai szándékokkal.

Szász Endre festőművész kiállítása, 1992. Sz. Hajdú Katalin, Szász Endre festőművész, Géger Melinda művészettörténész, Gyenesei István elnök, Takáts Gyula író

Kitérő: időszakos kiállítások a 1960–70-es években

A kortárs gyűjtemények bázisait mindenütt azok a kiállítások képezik, amelyek a múzeumok időszakos rendezvényeiként tekinthetők meg. Kaposváron a 60-as évek végétől tapasztaljuk e két tényező, kiállítás és e kiállításokhoz kapcsolódó gyűjteménygyarapítási gyakorlat összekapcsolását, ezért a mindenkori kiállítás-politika nagyon fontos szerepet tölt be minden intézmény stratégiájában. A Budapestről szervezett, politikai propaganda ízü kiállítások magától értetődően nem képezték a vásárlás terepeit. (1954: Paraszt-munkás kiállítás 1956: Kelet-ázsiai kiállítás, 1959: Vietnami képzőművészek kiállítása)

Az 50-es évek kiállításainak világát jól példázza egy levél, melyben Z. Soós István, a megyei képzőművészek munkacsoportjának vezetője, egyúttal a múzeum kiállításainak szervezője, restaurátor festőművész beszámol Mikus Gyula keszthelyi festőművész kollégájának a helyi eseményekről 1957 szeptemberében. „Amióta elmentél, az októberi események miatt csak négy kiállításunk volt a múzeumban: somogyiak, Goszthonyi kerámiai, fénykéпкиállítás, a pécsiek cserekiállítása, – ma pedig a győrieket láthatjuk itt. Mi Győrbe december hónap elején megyünk azzal az anyaggal, amit pécsi idei kiállításunkon bemutattunk. Ugyan kiegészítem az idei őszi anyaggal. A pécsi és a győri anyaga itt rosszul hatott, sok volt az egészen dilettáns munka. Tisztelet a kevés kivételnek!! A mi anyagunkra a pécsi újság azt írta, hogy régiek vagyunk, ... de azt nem merte írni, hogy rosszak a képek. Úgy látszik, nehéz az ilyen helyen szerepelni nekünk, akik nem vagyunk „absztrakt”-ok, mert ott már hozzászólt a nép ehhez a bolondsághoz, – nem mintha különösebben értené, azt, amit lát.

Általában országosan nagy várakozás van a jövő képzőművészet hangját illetően: van, aki továbbra is realista, esetleg enyhén naturalista, – van az új törekvéseknek egész konglomerátuma, bábeli vegyessége. Nekünk azt hiszem, józanul türelemmel ki kell várni, mi lesz? Persze továbbra is gondosan felmérni, mit tudunk megoldani és ehhez képest a nekünk jól fekvő stílus szerint festeni. A többi a jövőé.

A nyáron 2 hetet Zala községben töltöttem, majd Kunffy bácsinál 1 hetet. Néhány képet sietve összehoztam – pedig de jó lett volna kicsit mélyebben elmerülni a problémába. Az öregúrnak a műtermét a megye csináltatja meg, mert összedőlni akart, – utána állandó Kunffy kiállítás leend ott. Az a terv is talán megvalósul, ha őt elszólítja az Úr – mert ma 88 éves –, hogy egy somogyi művésztelepet szervez a megye. Szeretném, ha ez mielőbb sikerülne, mert akkor Téged sokat láthatnánk ott?

Mint fentebb említettem, megyünk tovább cserekiállításra. Ekkorra nélkülözhetetlen lesz az a láda, melyben elszállítottad az itteni képeidet. Úgy hallottam, hogy a kaposvári kiállításod után Veszprémben tartottál kiállítást, s oda kellett a láda. De most már remélem ennek lejárt az ideje és a láda régen otthon van. Csupán annyit kellene mozdítani rajta, hogy ide lendüljön, – persze jó állapotban. Nagyon szépen kérek, tedd meg ezt a kölcsönös szívességet, nem csak azért mert szüksé-

Bernáth Aurél: A szentivánéji álom c. freskó pasztell - vázlata, 1972 k.

Bernáth Aurél: Önarckép lányommal, 1975

Honty Márta díjat vesz át. Vele szemben Takáts Gyula múzeum igazgató, Böhm József, Ujvári Jenő, 1960-as évek vége

ges, hanem a leltári tárgyakat be kellett vezetni egy lajstromba, értékkel ellátni. Ha rovancsolást kapok, úgy hirtelen nem tudok elszámolni. Ha nincs pénzéd??? akkor is add fel utánvéttel, itt kifizetjük a csoport pénztárából.

... Magunkról: semmi különösebb nem történt. Dolgozgatunk és várjuk, hogy megérdemelt nyugdíjba vonulhassunk..."

A levélből is kiténik, hogy a helyi művészeti élet egyik intézményesült csomópontja a Takáts Gyula által vezetett megyei múzeum, ahol az aktuális kiállítások zajlottak. A múzeum Somogyban a művészeti infrastruktúra és a centralizáció miatt egészen 1990-ig a művészeti élet központja volt. Az 50-es évek kiállításain a központi mag eleinte az országos tekintélynek számító Kunffy Lajos, illetve Z. Soós István, Gerő Kázmér és Ruisz György festőművészek nevével írható le, majd a 60-as évek folyamán lehetőséget nyújtott a fiatalabb generációnak is a megjelenésre. A múzeum indította el a somogyi képzőművészek hagyományos tárlatát, melyet Z. Soós István szervezésében már 1955-től éves rendszerességgel rendeztek meg.

Kaposváron a konszolidációra törekvő politikai vezetés az iparosodással járó gazdasági gyarapodást az értelmiség létszámának növelésével kívánta megalapozni az 1960-as évek elején. A tudományos értelmiség megtartására dolgozták ki a megyei pártbizottság által meghirdetett „Tegyünk többet Somogyért” szlogenű agitatív mozgalmat 1965-ben, ami a helyi képzőművészeti szférának is támogatást sugallt. (A művészek mindenkor hátrányosabb erőviszonyait azonban tükrözi, hogy konkrét áldozatvállalás esetén a pártbizottság a letelepítendő ipari és műszaki értelmiség fölkarolásának ügyével tért ki e kötelezettség elől). Lóránt János festőművész, a tehetséges fiatalként Kaposvárról az érdektelenség és műteremproblémája miatt kénytelen Salgótarjánba áttelepülni 1966-ben. Tőle csak a 1971-ben került a múzeumba a tanácsi vásárlások révén műalkotás.

Szabados János díjat vesz át, 1980-as évek közepe

Bors István, Horányi Barna, Cs. Hegedűs Erika, Gerő Kázmér és Ruisz György, 1980-as évek közepe

A népművelés szempontjait hangsúlyozó, decentralizált kiállítás-politika gyakorlata Somogyban a 60-as évektől indult – eleinte meglévő budapesti kiállítások átvételével. E korszakban érdekesen alakul a szaporodó kiállítások jellege és összetétele is. Az évtized elején Takáts Gyula múzeumigazgató a Kiállítási Intézmények ajánlatait figyelembe véve rendszeresen lehozta Budapestről a nagy életmű-kiállításokat. Elsősorban a Múcsarnokból, de a Kulturális Kapcsolatok Intézetétől, majd fokozatosan kiépülő összeköttetések révén a Nemzeti Galériából is: Domanovszky – 1960, Munkásélet – szocialista képzőművészek klasszikus és modern anyaga – 1960, Rippl-Rónai József – 1961, Duray Tibor – 1962, „Építjük, védjük szép hazánkat”, az Ernst Múzeum vándorkiállítása – 1963, Mai magyar művészek – 1963, Bényi László – 1963, Fenyő A. Endre – 1964, XX. századi művészet – 1965, Nyolcak és Aktivisták – 1966, Paizs Goebel Jenő – 1966. Magától érthetődő, hogy e kiállításokhoz nem kapcsolódhattak gyűjtési tervek, és inkább népművelési funkciót kellett betölteniük. A szakemberhiány következtében rendszeresen járnak le Kaposvárra a Múcsarnok művészettörténészei, elsősorban Lánicz Sándor, aki a Somogyi Néplapban követésre méltó kezdeményezésként teszi szavá az akkoriban induló székesfehérvári kiállítások példáját, és egy Vilt Tibor tárlat kapcsán meg is fogalmazza: A somogyi közönséget nem érdekelnék hasonló színvonalas – talán kissé rázós kiállítások?

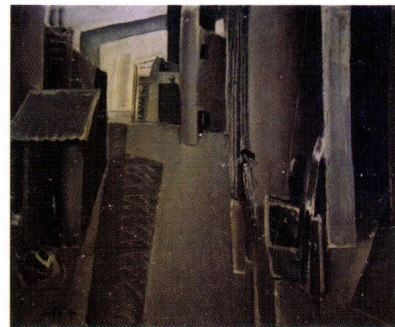

Weeber Klára, Csizsár Elek és Szabados János

A 60-as évek elején Somogyban is elkezdődött egyfajta erjedés, mely lassan, fokozatosan szétfeszítette a korábbi kereteket. A változást elősegítette az a fiatal generáció, amely 1956 után került ki az egyetemekről. Ők nyitottabbnak bizonyultak a modern vizuális kultúra új értékei felé, és valóságábrázolásuk nem emlékeztetett a korábbi felfogásmódokra. Csiszár Eleken kívül megjelent Kaposváron a pályakezdő Lóránt János, aki 1959-ben, végzett Szegeden a Tanárképző Főiskolán, és házassága révén került Kaposvárra. Lóránt János expresszív-drámai tájélménye nyomott hagyott az itt élők munkáiban. Művészi hatása Kaposvárról történő távozása után is hosszú időre szólóan kimutatható Ruisz György, Gerő Kázmér illetve később Bagó Bertalan festészetében. Lóránt és Csiszár mellett több, a művészeti főiskoláról kikerül fiatal telepedett le Kaposváron Szekeres Emil, Honty Márta és Bors István illetve Weeber Klára és Szabados János személyében. Ők valamennyien önálló státuszú művészek – „civil” foglalkozás nélkül, így kiszolgáltatottságuk sokkal nagyobb volt a többiekénél. Természetesnek tartották, hogy nem keresnek más foglalkozást: a művészetükből kívántak megélni. A 60-as években beinduló nagy állami beruházások még alig érte el őket. E fiatal nemzedék érdekében emelte fel szavát Lóránt János a Népszabadság 1964. február 22-i számában *Ne legyen mostohagyerek a képzőművészet* címmel. Hosszan sorolva a problémákat: „Sajnos nem könnyű a megyében élő képzőművészek helyzete, ugyanis nincsenek műtermek. A legutóbbi másfél évtizedben mindössze egy műtermes lakás épült. A megyei tanács az idén megvásárolta a két évvel ezelőtt elhunyt Kunffy Lajos somogytúri házát. Az itt alapítandó művésztelepen a somogyi festők és szobrászok alkotói barátságot köthetnének az ország más vidékein élő művészekkel. ... A hivatalos szervek részéről sokkal nagyobb anyagi támogatást várnak a képzőművészek. Pécssett például ösztöndíjjal segítik az arra érdemes írókat és képzőművészeket. ... A Kaposvári Városi Tanács ugyan többször írt ki már pályázatot, és szép számmal vettek rajta részt a képzőművészek; a lassú ügyintézés, a zsűri döntésének utólagos megváltoztatása azonban rontotta a pályázati hitelét... Helyes lenne a jövőben helyeket is megbízni a megyébe kerülő képzőművészeti alkotások kivitelezésével. A megyei tanács helyes törekvését bizonyította a Rippl-Rónai József születésének századik évfordulóján alapított díj. ... Jó lenne, ha ehhez hasonlóan a szakszervezetek, a Hazafias Népfront, a nagyobb üzemek is alapítanának díjakat. Kevés a kiállítóhelység is a városban. A Rippl-Rónai Múzeum termei kicsik, világításuk nem megfelelő. Legfeljebb kisebb képeket lehet kiállítani... Sok a panasz a Budapestről leutazó zsűriekre. Nem szívesen jönnek vidékre, ha meg elszánják magukat, kutyafuttában bírálják el az alkotásokat.” Csaknem egy évtizedbe telt, míg Lóránt János figyelemfelhívó szavaiból valami megvalósult, a művész ezt nem tudta kivárni, és 1966-ban Salgótarjánba költözött.

Lóránt Pécs városát hozta fel a viszonyítás alapjául: Dunántúlon legerősebb vonzást a művészeti központnak számító Pécs gyakorolta. A 60-as évek elején formálódó pécsi avantgarde az egész vidéki Magyarország vizuális kultúráját megérintette, és különösen nagy hatást gyakorolt a dél-dunántúli négy megye (Baranya, Tolna, Zala és Somogy) művészeti életére is. A földrajzi közelség miatt átjárás volt a két város, Pécs és Kaposvár értelmiségi rétege közt, ami a mindenkori együttműködés alapja volt. A Kaposváron élők számára Pécs mindig tájékozódási pontnak tűnt. A nagy hagyományú művészeti élet, a műfajok változatossága, a művészek létszáma és a fiatal művészettörténészek, Romváry János, Hárs Éva jelenléte az iparváros dinamikus fejlesztési elképzeléseivel felerősítve vitathatatlanul Pécs művészeti dominanciája mellett szólt. A pécsi avantgarde elsőként Martyn közvetítésével jelent meg Kaposváron. Martyn gyakran tartózkodott Kaposváron, ugyanis családi kapcsolatai a szülővároshoz fűzték. 1945-től kezdve folyamatosan kapcsolatban állt a somogyi párt és megyetanácsi vezetéssel is. A Roma hegyi villában lakó testvérénél, Martyn Róbertnél festette kuruc témájú képeit, így sok időt töltött el a városban. Gyakran szerepelt a somogyi tárlatokon is, és több fiatalra – pl. Szekeres Emilre – nagy hatást gyakorolt. Martynt sokan tisztelték, de igazán szoros kapcsolatba nem került a helyi művészekkel.

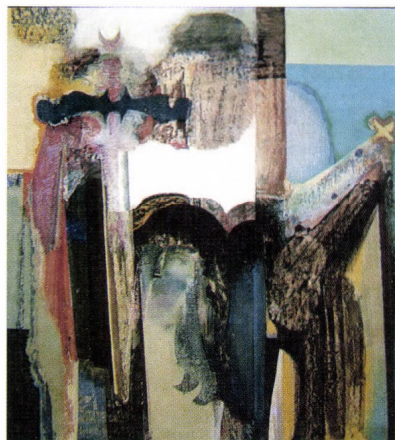
A fokozatos kulturális élenkülés jele, hogy soha annyi kiállítás nem nyílt, mint a 60-as évek második felében a legkülönbözőbb helyszíneken: kiállítóterként a múzeum hegemoniája ekkor szűnt meg. Nagyobb sajtófigyelem és meginduló tanácsi (nem múzeumi!) vásárlások követik azt a folyamatot, melyben a közvetlen propaganda szerepét betöltő tárlatok helyét egyre inkább demonstratív, helyi kultúrpolitikai szerepet betöltő megyei csoportkiállítások veszik át. Az országos vagy nemzetközi kitekintésű, „importált” rendezvények mellett Takáts Gyula az igazgatása alatt

Lóránt János: Gyárudvar,
1969

Szabados János: Buzsák, 1974

Szekeres Emil: Reggel a tengernél,
1975 körül

Gáts Tibor, Honty Márta és Bors István

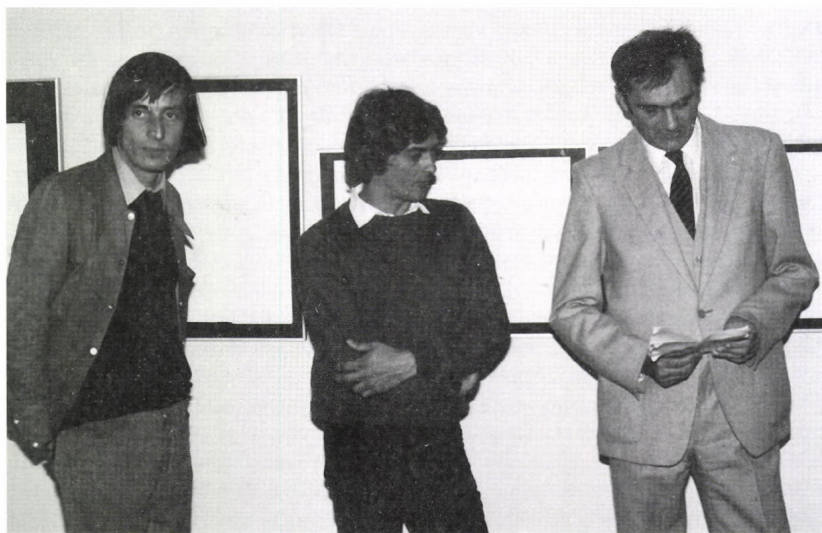

Szovjet katonák a Somogyi Képtárban.
Felszabadulási Tárlat, 1985

Donáth Péter emlékkiállítás megnyitója, 1998.
Géger Melinda művészettörténész és Ascher
Tamás rendező

eleinte folytatta azt a hagyományt, amely alapján a múzeumban minden ősszel a Somogy megyei képzőművészek kiállítására került sor Őszi Tárlat címmel. 1960-as évektől e tárlatok nyújtják az első bemutatkozási alkalmakat Lóránt János, Csizsár Elek, ifj. Schwierkiewicz Róbert, Tiszamarty Krisztián – későbbi nevén Frey Krisztián, Kő Pál, Kecskeméti Sándor, Csorba Simon (László) és mások, köztük a megye utánpótlását jelentő legfiatalabb, immár harmadik nemzedéknek. A tömeges bemutatás elve ekkor még gyakran érvényesült: amatőr és hivatásos képzőművészek együtt állítottak ki, ami a színvonalat eléggé vegyessé tette. A hivatásos és amatőr kategóriák elkülönülése a 60-as években kezdődött meg, és az évtized végén a nagy megyei tárlatok megjelenésével már természetes lesz.

Kecskeméti Sándor kiállítása
a Kaposvári Galériában, Pogány Gáborral és Ujvári Jenővel, 1980-as évek második fele

A 60-as évek közepén a művészetpolitikai megfontolások következtében átszervezték a csoportkiállítások rendszerét. E kiállítások nagyobb súlyát mutatja a megnyitók időpontjának megváltoztatása. Míg a korábban hagyományos Őszi Tárlat a karácsonyi vásárlások miatt általában ősszel – november-december, majd októberi dátummal – nyílt, a helyükbe lépő új rendezvény, az I. Tavasz Tárlat áprilisi időpontra került, és 1967-től kezdve a felszabadulási évfordulóhoz kötődött. Az új irányvonal mögött az állt, hogy a hatalom egyre nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a régió kulturális fejlődését demonstrálja. Ehhez szellemi háttereként a megyéből elszármazott művészeket legalább egy-egy kiállítás erejéig visszahívja. A tárlat 1967-es indulása a helyi és elszármazott művészek nagyszabású felvonulásának számított Ispánky Józseftől és Reich Károlytól Martyn Ferencen át Bencsik Istvánon és Szász Endrén át Klimó Károlyig és Varga Hajdú Istvánig. A meghívottak kiválasztására alkalmazott automatikus módszert azonban joggal marasztalta el szakmai kritika, olyannyira, hogy a területi szervezet a 70-es évekre a tárlat színvonalának emelését tűzi ki céljává. (Somogyi Soma László, Csurgói Máté Lajos neve mutatja, hogy ez a kiállítás is a korábbi megyei tárlatok eklektikájával volt mérhető.)

A megyei tárlatokhoz viszonyítva a hivatásos képzőművészekre alapozott, és így kevésbé volt nyitott a Dél-Dunántúli Területi Szervezet. A Dél-Dunántúl hivatásos képzőművészeit tömörítő csoportosulás 1964-től 1970-ig szervezett négy kiállítást a megyeszékhelyeken. E bemutatók – egy nagyobb régió művészeti keresztmetszeteként – hozzájárultak ahhoz, hogy sok művészből felerősödjön a megújult formavilágú kísérletezés és a modern európai áramlatokhoz való kapcsolódás igénye. Az anyagon végigtekintve úgy tűnik, hogy stiláris megformáltság szempontjából egységet nem képez, és szellemileg is csak áttételes módon, rokoníthatók az egyes alkotók. Közös jellemzőként inkább a többféle hatást ötvöző, tágabb hagyományokra figyelő tájékozódás említhető, amelynek határait Martyn Ferenc, Bartha László, Bálint Endre illetve Bernáth Aurél jelöli ki. A somogyi idősebb generáció a tájélmény konstruktív felfogásának irányába törekszik, amiben Lóránt János hatása egyértelműen lemérhető. A fiatalabbak a szabad asszociációra épülő és nonfigu-

ratív formaelemeket ötvöző egyéni nyelvezet megteremtése felé építkeznek. Az ábrázoló igényű formaadás és az absztrakció között sokféle árnyalat bontakozik ki. Bors István művészetére a Henry Moore 1968-as budapesti kiállítása volt meghatározó, Szabados János Bálint Endre-féle népi motívumokra alapozott szürreális jel-történet egyéni változatát művelte, míg Szekeres Emil Martyn Ferenc hatása alatt dolgozta ki stilizált tárgyformáit. A pécsi művészeknél erőteljesebb, a somogyiaknál enyhébb az absztrakció felé való közeledés.

A két rendezvény, a Tavaszi Tárlat és a Dél-Dunántúli Területi Szervezet kiállításainak összeolvasztása és földrajzi kiterjesztése érteleme meg a 70-es évek első felében a kaposvári helyszínű Dunántúli Tárlatok gondolatát – nem titkoltan Kaposvári művészeti központtá emelésének és egy dél-dunántúli – pannon művészeti nyelvezet kimunkálásának reményével. Ez utóbbi jegyeit művészettörténészek (Hárs Éva, Pilaszanovits Irén) kevésbé, irodalmárok, mint Takáts Gyula hangsúlyosabban vélték felfedezni a dél-dunántúli művészek munkáiban. Az I. Dunántúli Tárlat országos kitekintésű rendezvényként, a stilsztikailag nem behatárolható, sokféle gyökerű pannon szellemiség felidézésével a kortárs művészet többféle irányát célozta meg. (A somogyiak közül Szabados János ekkor indítja Dunántúli legendárium sorozatát, Honty Márta és Weeber Klára szobraiban a népművészet illetve folklór hagyományából leszűrt, stilizált grafikai és plasztikai értékek kapnak hangsúlyos szerepet. Bors István a kovácsoltvas anyagú paraszti munkaeszközök formai értékeit hasznosító, drámai szürreális plasztikákról ekkor tért át az archaikus kultúrák tanulságait felhasználó szatirikus társadalombírálatra.) A tárlatok emblematikus művészeként kérték fel 1973-ban Reich Károlyt, illetve a kiállítás iparművészet irányába készületesítő megújításakor 1982-ben Borsos Miklóst. A tárlat a dunántúli régió képző- és iparművészeinek továbbá ipari formatervezőinek kiemelt kiállítási fórumaként funkcionált, és a 70-es évektől a 80-as évek végéig hét alkalommal került megrendezésre. E demonstratív kiállítások megrendezése nyomot hagyott a helyi gyűjteményekben is. A megyei és városi tanács vásárlásai következtében kialakult egy jelentős műtárgycsoport – nem kis mértékben az országos vásárlások leosztása következtében.

Bors István: Trónus, 1972

Sugár Imre megyei elnök beszél a Somogyi Képtárban. Mellette Mészáros Balázs megyei múzeumigazgató, 1982

Reich Károly: Dunántúl, 1973

Gyűjteménygyarapítás a 70-es években

A központilag szervezett állami vásárlások 1956 után kezdődtek országszerte. A kétezrelékes beruházások a Képzőművészeti Alapon keresztül zajlanak, majd 1965-től elindult az ún. **kétmilliós táblakép-vásárlási** program, amelyben az állam több műfajra kiterjedő műtárgyvásárlási és elhelyezési szisztémát valósított meg, és amely egészen 1981-ig tartott. A megvásárolt műveket a Képzőművészeti Alap nyilvántartásba vette, raktározta, majd könyvjóváírással elosztotta a közintézmények és közgyűjtemények között. Hozzá kell tennünk, hogy általában a képzőművészek másodvonala küldte be vásárlásra az anyagát, a nagymesterek szinte soha. A 60-as évek során az állami vásárlások alig-alig jelentek meg a gyűjteményben. A központi beszerzések anyagát tekintve mindössze a Magyar Nemzeti Galérián át (itt gyűjtötték össze az összes grafikát) került a Rippl-Rónai Múzeumba 107 db sokszorosított

Szabados János és Horváth János a Somogyi Képtárban, 1980-as évek eleje

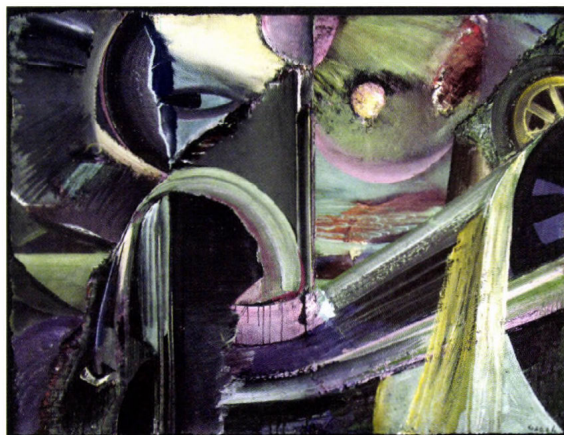
Géger Melinda és Szabados János a Somogyi Képtárban, 1980-as évek

Pogány Gábor, Vecsey Csaba és Kovács Péter

Bors István és Valkó László

Kokas Ignác: Látó világ, 1970

grafika ajándékként a képcsarnoki anyagból. Ezek közül a legértékesebbek **Barcsay Jenő**, **Gross Arnold**, **Hincz Gyula**, **Kondor Béla** és **Szász Endre** alkotásai. Egy második leosztás nyomán 1973-ban – szintén a Nemzeti Galéria duplumokból – további 88 db mű érkezett **Farkasházy Miklós**, **Lajos Ferenc** és **Pekáry István** művekkel. E két csoport alapozta meg a múzeum kortárs grafikai gyűjteménycsoportját. A kapott művek minőségét tekintve sok közepes mű került be: a Művészeti Alap részéről 1974-ben átadottak közül **Kokas Ignác** táji látomása a legjelentősebb.

Bár a Rippl-Rónai Múzeum prioritásnak tekintette a klasszikus anyagrészek gazdagítását, és a kortárs műtárgyak gyűjtésére kevesebb hangsúly esett, e művek gyűjtése a 60-as évek végére megkezdődött. Az aktuális vásárlásokhoz a megfelelő alkalmat a korábban említett és folyamatosan megrendezett somogyi kiállítások adták. Helyi kortárs művészekről történő vásárlásra nem gyűjteménygyarapítási szándékból került sor. A helyi tanácsok az államilag szétosztott központi források felhasználásával művészetpolitikai megfontolásokról szerzett be műalkotásokat – először a 60-as évek során. E megyetanácsi beszerzésekből szivárgott át egy-egy somogyi művészeket reprezentáló műtárgycsoport a 70-es évek elején a megyei múzeum gyűjteményébe. A vásárlás és kiválasztás jogát a tanács hosszú időn keresztül fenntartotta magának, és az általuk megszerzett művek – a múzeumtól függetlenül – gyakorta irodai dekorációként funkcionáltak a tanácsi irodákban. A szakmailag igen vegyes helyi kiállításokról kerültek a Rippl-Rónai Múzeumba pl. **Csiszár Elek**, **L Tóth Judit**, **Honty Márta**, **Ungvári Károly**, **Molnár József** és **Kovács Jenő József** alkotásai, de mellettük hangsúlyval szerepeltek az anyagban a Somogyból elszármazottak is: **Büky Béla**, **Diskay Lenke**, **Varga Hajdú István** művei is. Ez utóbbiak nyilvánvaló művészetpolitikai megfontolásból kerültek a gyűjteménybe. Az így összeálló anyag első darabjai annak a somogyi festőket reprezentáló gyűjteménycsoportnak, melyből **Lóránt János** korábban említett Gyáradvar ill. Ipari tanulók című alkotásai a legkiemelkedőbb darabok.

Az emlékmúzeumok alapításának korszaka

A megszokottá váló Őszi majd Tavasz Tárlatok mellett azért az említett „rázós” kiállításokra is akadt példa Somogyban. A 70-es évek elején nagy lehetőséget szalasztott el a múzeumi vezetés a kortárs gyűjtemény fejlesztésére. 1971-ben Takáts Gyula múzeumigazgató nyugdíjba ment, és az őt követő megbízott vezető Draveczy Balázs régész lett, akinek rövid igazgatása idején Balatonbogláron már elindult a magyar kortárs neoavangarde képzőművészet fontos eseménysorozata. E kiállítások a 60-as évek második felétől aktivizálódó neoavangárd, és a hatósugarába tartozó progresszív művészeti törekvések gyűjtőeseményei lettek. A boglári kápolna az irodalom, képzőművészet és a zene határvidékén mozgó, experimentális műfajoknak adott helyet. Az absztrakt expresszionista festészet, a pop art, a happening, a hiperrealizmus, a minimal art, a kinetikus művészet, az alternatív színház, az új zene, a land art, a kísérleti film, a kapcsolatművészet, a koncept art vagy a vizuális költészet kapcsán olyan művészeti megnyilvánulások kerültek bemutatásra, amelyek a 70-es évek legjelentősebb

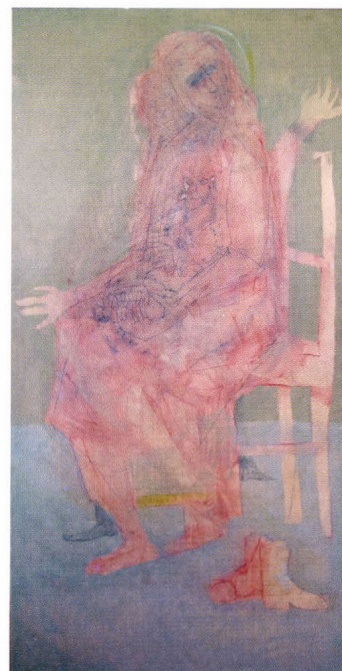
underground kiállítóhelyévé, a magyar neoavantgárd meghatározó központjává tették a kápolnát. E kiállítások a Kádári művészetpolitika tiltott kategóriájába tartoztak, így a balatonboglári kápolna körüli csoportosulást a hatalom 1973 augusztusában adminisztratív eszközökkel felszámolta. 1971 nyarán a Somogyi Hírlap és a Magyar Hírlap révén ellenséges hangú sajtókampány indult a modern szellemiségű kiállítások ellehetetlenítésére. A cikkek és a Megyei Tanács nyomása nyomása következtében a megyei párttitkár felkérésére a Somogy Megyei Múzeumok igazgatóhelyettese véleményezte a balatonboglári kápolnatárlatokat – elsősorban a korábban megjelent sajtócikkek alapján. Draveczy Balázs múzeumigazgató állásfoglalása, melyben elhatárolta magát az avantgarde szellemiségű tárlatoktól, hozzájárult a kiállítások kapcsán a negatív véleményalkotás kialakításához. (Draveczy Balázs összefoglalója a káponatárlatokról B. Gy. az MSZMP Somogy Megyei Bizottsága titkára számára 1971. november 17-én, melyben javasolja, hogy inkább helyi képzőművészeknek rendezzenek kiállítást a művelődési ház vagy a KISZ bekapcsolásával.) Draveczy Balázs mentségére mondjuk, hogy 1971 őszére már olyan erős nyomás nehezedett a kiállítás-sorozat szervezőire, hogy sem a művészeti szakma, sem a kulturális intézmények nem mertek kiállni a tárlatok mellett. Ráadásul a kiállítások objektív megítélését nehezítette, hogy a 70-es évek elején még mindig nem volt művészettörténész szakember a múzeumi szervezetben. Mindezek után nem meglepő, hogy a Rippl-Rónai Múzeumban nyomát sem látjuk az 1970–73-ig futó kiállítás-sorozatra történő bármiféle reagálásra: az aktuális múzeumi vezetés nem ismerte az ott kiállító művészeket, és nem élt a kínálkozó alkalommal, hogy a művészeket a gyűjtemény fejlesztése érdekében megismerje. Draveczy Balázs passzív viszonyát a nyomába lépő Bakay Kornél folytatta, így a balatonboglári kiállításoknak nem maradt nyoma a múzeumi gyűjteményben. A hiány pótlására a rendszerváltás után próbáltunk meg néhány alkotást beszerezni pályázatok segítségével.

A 70-es években felálló minisztériumi szakfelügyeleti rendszer – nem kis mértékben a művészeti élet fentiekhez hasonló eseményeinek megelőzése szándékával – egy új minisztériumi rendszabályt dolgozott ki, ami a múzeumi műtárgygyűjtés koncepciójára is szigorú megkötéseket vezetett be. Az új rendszer országosan érvényesített művészetpolitikai okokra vezethető vissza: első jele volt a művészetre fordítandó állami összegek sajátos szempontú csoportosításának. A rendelet szerint a Rippl-Rónai Múzeumnak országos körben nem, csak Somogyban volt szabad műgyűjtést, vásárlást végezni. A rendelet az országos körű gyűjtés korlátozásával továbbra is lehetetlenné tette, hogy Kaposváron a képzőművészeti anyagot a Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény továbbfejlesztésével egy ahhoz hasonlóan színvonalas (a pécsi gyűjteményhez hasonló) átfogó kortárs gyűjtemény irányába fejlesszék. Ez a kikötés a helyi gyűjteményfejlesztési koncepció prioritásaként a somogyi klasszikusok műveinek megszerzését irányozta elő, tehát elsősorban a 19–20. századi, megyei vonatkozású anyagok fejlesztésére ösztönzött.

E korszak az emlékmúzeumok kialakításának ideje, amely 70-es évek második felén akkor kezdődhetett el, amikor Horváth János személyében művészettörténetben járatos szakember került a Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény élére. A múzeumi költségvetés és rendszeres költségtervezés lényegében folyamatos lehetőséget biztosított – szerény keretek között – egyfajta átgondolt és következetes gyűjtésre. A múzeumi költségvetésből finanszírozott, nagy léptékű gyűjtői munkát somogyi klasszikusokra alapozott kisebb emlékmúzeumok avatása jelzi. A múzeum az elkövetkező 10 évben több állandó kiállítóhellyel bővült, és ezek képzőművészeti kísérőanyagát lényegében a 70-es évek vásárlásai teremtették meg.

Csáji Attila: Egységben az erő, 1975

Kondor Béla: Kompozíció József Attila Mama című verséhez, 1971

Kondor Béla: Kompozíció József Attila Hazám című verséhez, 1971

Martyn Ferenc: Két figura, 1984

Martyn Ferenc: Alföldi emlék, 1985

Krasznai Zsolt és Maticza Ferenc
kiállításrendezők, 1980-as évek második fele

A fejlesztés első lépése a balatonboglári József Attila Múzeum létrehozása volt. A kiállítást a Központi Múzeumigazgatóság rendezte, és az irodalmi jellegű, vizuális szempontból kevésbé látványos kiállítási anyagot kortárs műtárgyakkal egészítették ki. Ekkor kerültek **Kondor Béla** nagyméretű festményei, és a kortárs iparművészeti gyűjtemény első darabjaiként **Horányi Ágnes – Bohus Zoltán** 12 darabos közös művei Üvegkompozíció József Attila Medáliák c. verséhez a gyűjteménybe.

A somogytúri Kunffy Kúria után 1978-ban a kaposvári Rippl-Rónai villa nyílt meg, majd 1984-ben avatták fel Marcaliban a Bernáth Aurél Emlékmúzeumot. Bernáth Aurél Böhm József megyei tanácselnök működése alatt került szorosabb kapcsolatba a megyével. A helyi hatalom vásárlásokkal egyengette a kapcsolat útját, és a művészt megpróbálta a megyéhez kötni. Bernáth 1969-ben az új kaposvári házasságkötő terembe nagyszabású megbízást kapott egy pannó elkészítésére. A művész azonban nem kívánt a somogyi művészeti életben nagyobb szerepet vállalni, mert idejét főiskolai állása és társadalmi pozíciói kötötték le. A már meglévők mellé ekkor alapítványi közreműködéssel illetve további a család ajándékozásával 32 db **Bernáth Aurél** mű került a múzeumba. A vásárlások révén kialakuló kollekció a tudatos fejlesztés eredményeképpen a művész minden korszakából fontos alkotásokkal reprezentálja az életművet. Legszebb darabjaiként a Starnbergi tó a művész korai festői korszakából, míg az Önarckép és a monumentális hatású Halász a 30-as évek nagyszerű portréinak sorából való. Különlegességet képeznek a megvásárolt anyagban azok az 50-es évekbeli pannók, amelyek a korabeli szocreál művek között is magas színvonalat képviselnek: a Munkásság és a sport táblái illetve a Tévesztés sorozatok tartoznak ide, melyeket az 50-es évek kritikája hevesen támadott. A Rippl-Rónai Múzeum főépületének lépcsőházában került elhelyezésre a késői művek közül az Erkel Színházba készített Szentivánéji álom mozaik 1:1 léptékű pasztell vázlatainak egyik különösen szép darabja is. A Somogyi klasszikusok programban **Martyn Ferenc** korábbi kollekcióját a művész 31 db-os adománnyal egészítette ki, melyből a 80-as évek elején a múzeum főépületében állandó kiállítás nyílt. A képanyag ajándékozásakor a múzeum kertjében került elhelyezésre a művész szurreális nonfigurációba tartozó két bronzplasztikája is.

Utólag megállapíthatjuk, hogy az országos koordinációként feltüntetett, centralizáló koncepciót a gyűjteményvezető Horváth János a lehetőségei szerint optimálisan kihasználta, hiszen mára elérhetetlen klasszikus anyag (Rippl-Rónai, Vaszary, Galimberti, Zichy) került a múzeum tulajdonába. Ugyanakkor tény, hogy örökre elszalasztott lehetőség maradt egy XX. század végét átfogó műtárgycsoport kialakítása.

Somogyi Képtár (1973–1990)

A 70-es évek egy építkező időszak általában a művészeti élet illetve a képzőművészeti gyűjtemény gyarapítás szempontjából. A megyei tanács által 1966-ban kezdeményezett, 1969-ben újabb intézkedésekkel megerősített VB határozat Kaposvár művészeti kultúrájának támogatását célozta meg. A Tavaszai és Dunántúli Tárlatok sorozata, újabb művésztelepek alapítása Nagyatádon és Fonyódon, a kiállításokról történő nagyobb összegű tanácsi vásárlások, a megyei tanács által korábban létrehozott Rippl-Rónai díj és a város által adományozandó Vaszary díj jelzi a művészeti élet jobb pozícióit az állami mecénatúra keretein belül. Az egyik legnagyobb horde-rejű beruházás Kaposváron az új képtár létrehozása volt 1973-ban. A Somogyi Képtár az országban egyedülállóan szép, 220 m²-es századfordulós üveg mennyezettel fedett reprezentatív kiállítóhelyként funkcionált a Fő utca 12. szám alatti Ankerházban, amelyet azt OTP-től vett át a megyei tanács. A képtár a megyei múzeum kezelésében működött időszakos kiállítások helyszínéül. Az ügyfélforgalom céljára kiképzett belső teret szecessziós üveg mennyezet borította. Az egybefüggő hatalmas kiállítóteret belső oszloprend tagolta. „A Rippl-Rónai Múzeum legszebb képei” című Rippl-Rónai Ödön-féle kollekcióból válogatott festmények kiállítása avatta fel az országos viszonylatban is jelentős, reprezentatív hatású intézményt.

A képtár létrehozása része volt annak a koncepciónak, amely a képzőművészet területén kívánt előrelépéseket tenni. A Kaposváron élő képzőművészek igénye alapján, a képtár avatás évében, a Megyei Tanács megváltoztatta a múzeumi egy-ség korábbiakban eltervezett funkcióját. A képzőművészeti gyűjtemény elhelyezé-sének gondját és az állandó kiállítás hiányát ezúttal háttérbe szorította a városban élő művészek követelése. Kaposváron a művészeti infrastruktúra alacsony színvo-

JUBILEUMI KÖTET

Somogy képzőművészete 1945–85-ig. Bors István szobrai, Somogyi Képtár, 1985

Kiállításrészlet a Somogyi Képtárból, 1978

nalát jelezte, hogy évtizedek óta hiányzott az időszakos kiállítások számára létrehozott reprezentatív kiállítóhely. Somogyi Képtár, mint időszakos kiállításokat bemutató intézmény, a megye képzőművészeti rendezvényeinek központja lett. Horváth János 1976-ban kapott kinevezést a szakterület irányítására. A képtár koncepciója alapján elsősorban a dunántúli képzőművészek egyéni és kollektív kiállításait mutatta be, de évente helyet kaptak a különféle múzeumi gyűjtemények is (Pécs, Kaposvár). A képtár vezetője a csoportkiállítások, a magyar képző- és iparművészeket reprezentáló nagy egyéni életműkiállításai (*Kondor Béla, Derkovits Gyula, Bálint Endre, Varga Imre, Martyn Ferenc, Orosz János*) és a XX. századi klasszikusok emlékkiállításai mellett a Fiala Képzőművészek Stúdiójának alkotóit is meghívta, amivel hozzájárult a helyi művészeti élet nyitottabbá tételéhez. (*Kárpáti Tamás, Püspöky István, Kecskeméti Sándor, Tamás Noémi, Körössényi Tamás*) Ahogyan a legfrissebb művészeti irányzatok egy-egy csoportos kiállításon (szentendrei művészek, Pécsi Grafikai Műhely) kaptak helyet, az egyidejűleg megalakuló, helyi vonatkozású Fonyódi iskola képzőművészei is bemutatkoztak a képtárban.

H. Bognár Zsuzsa és M. Novák András és Kovács Péter festőművészek Szentgyörgyi József kiállításának megnyitóján, 1984

Pogány Gábor és a művész, Szentgyörgyi József kiállításán, 1984

A 80-as évektől a Somogyi Képtár kiállításaiiban szélesebb műfaji választék jelent meg: a képzőművészet mellett az iparművészeti műfajok is komolyabb bemutatási lehetőséget kaptak. Ez utóbbi kiállításokat H. Bognár Zsuzsa szervezte. (*G Háger Ritta, Balázs Irén, Hajnal Gabriella, Németh János, Lakáskultúra kiállítás*),. A 80-as években az új múzeumigazgató, Mészáros Balázs terjeszkedő múzeumpolitikát folytatott, aminek következtében a múzeum újabb, időszakos kiállításokra szánt helyiségekkel bővült: a főépületben levő Kamaraterem, illetve a kaposvári színháztérnél található saroképület, un. Kaposvári Galéria révén. A képzőművészeti kiállítások szervezését igazgatóhelyettesként Dr. Pogány Gábor irányította: időszaka alatt különösen sokrétű, gazdag profilú művészeti eseményekre került sor.

Swierkievicz Róbert kiállítása a megyei múzeumban, 1985

Pogány Gábor, Forrai Márta könyvtáros és H. Bognár Zuzsa, 1980-as évek vége

Huszka Judit, Katona Imre és Cseicsnerné Hegedűs Erika

A Kaposvári Galéria a Bernáth Aurél állandó kiállítás Marcaliba történő áttelepítése után került kialakításra, és kisebb egyéni kamarakiállítások helyszínévé vált. (Thury Levente, Geszler Mária, Horváth Márton, Kovács Péter Balázs, Bohus Zoltán – Lugossy Mária, Kecskeméti Sándor)

A Somogy megyei képzőművészek tárlatai, a fél országnyi seregszemlét bemutató Dunántúli Tárlat, a nemzetközi fotografiai kiállítások mint rendszeresen visszatérő események egészen a 90-es évekig a múzeum a Somogyi Képtárhoz kapcsolódó visszatérő rendezvényei voltak, melyekről a legjobb minőségű művek vásárlás révén a gyűjteménybe kerültek. Az utolsó rendezvény, a 7. Dunántúli Tárlat 1990-ben szimbolikusan és ténylegesen is lezárt egy korszakot. Az épületet a rendszerváltás után a fenntartó Somogy megyei Önkormányzat az OTP-nek adta el. Míg a képtárpépület ezzel visszakapta eredeti funkcióját, a múzeum reprezentatív kiállítóhely nélkül maradt.

Swierkievicz kiállítás a nagyteremben

80-as évek: a sokszínű gyűjtemény

A kiállítási élet mozgalmasabbá válása mellett a 70-es évek második felétől a korábbinál nagyobb ütemben zajlott a műtárggyarapodás a kortárs gyűjteményben is. A múzeumot fenntartó Somogy Megyei Tanács anyagi támogatása a múzeumi költségvetésből nagyobb mértékben tette lehetővé a kortárs művek vásárlását is. A Somogyi Képtárban megrendezett időszakos kiállítások nyomán 70-es évek folyamán elsősorban helyi művészek, **Honty Márta**, **Szekeres Emil** és **Leitner Sándor** egyéni bemutatóiból kerültek művek megvásárlásra. A Dunántúli Tárlatokhoz, illetve csoportos és egyéni kiállításokhoz kapcsolódva fokozatosan bővült a somogyi kollekció. Ugyanakkor a Somogyban és Kaposváron született nagy klasszikusok Zichy Mihály, Rippl-Rónai József, Vaszary János, Bernáth Aurél és Martyn Ferenc műveinek gyűjtése a hagyományápolás prioritása miatt továbbra is jóval nagyobb anyagi támogatást élvezett, mint a kortárs művészet.

A Dunántúli Tárlatok rendezése tette lehetővé a 70-es évek elején, hogy a múzeum a minisztériumi rendelet korlátozásai nyomán leszűkülő vásárlási kört a kortárs művészet vonatkozásában tovább bővíthesse. A gyűjtőkör e fokozatos tágításával lehetőség nyílt több – a meglévő anyaghoz valamilyen módon kapcsolódó – több műtárgyegység bekapcsolására. A korábbi, „somogyi elszármazottak” műtárgycsoportján túl több gyűjteménycsoport alakult ki az ún. „Milliók vásárlások” anyagából. A kulturális minisztérium és a tanácsai szervek vásárlásai a Dunántúli Tárlat fődíjasa-

Valkó László: Kossuth utca, 1985 körül

Bartha László: Patetikus etüdök 1986

Klimó Károly: Hommage a Kondor, 1982

inak műveit is megcélozták, így jutottak a Rippl-Rónai Múzeumba 1973-ban **Sze­keres Emil, Bors István, Lóránt János, Klimó Károly** művei, majd a 80-as években a Dunántúli Tárlat megújítása nyomán 1981-től **Bartha László, Valkó László, Újházi Péter, Fehér László, Giczy János, Cziráki Lajos, Gábrriel József** vagy **Kollár György** művei. A gyarapodás fő szempontja az utolsóként megrendezett 1990-es kiállítás bezárólag az volt, hogy a díjnyertes alkotások megvásárlásra kerüljenek: ezekből egy összetételében rendkívül differenciált, de színvonalas műtárgycsoport alakult ki.

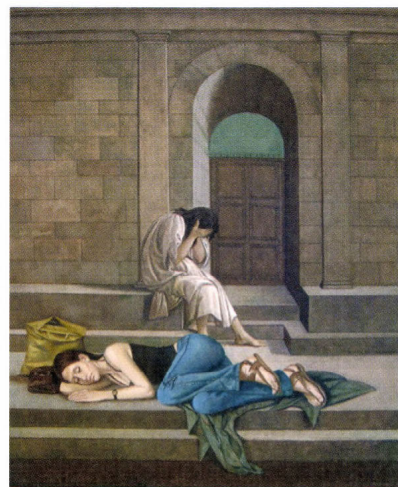
1984-ben Marcaliban felavatták a Bernáth Aurél Emlékmúzeumot: az új kiállítás művészeti anyaga a kaposvári kollekción alapult: lényegében a kaposvári főépületben korábban kialakított Bernáth Aurél állandó kiállítás került át Marcaliba. A meglévő anyaghoz megyei megyei támogatással a Horváth János különlegesen szép darabokat vásárolt a Fruchter gyűjteményből. A Bernáth kollekción mellett Martyn Ferenc is gazdagította egy 31 darabból álló ajándékkal az intézményt: időben a 1940-es évektől a 80-as évekig festett művei éveken keresztül állandó kiállításon voltak megtekinthetők

Részben a dunántúli tárlat festőinek és a Bernáth Aurél művek gyűjtésének összekapcsolásából alakult ki a Bernáth tanítványok és a posztnagybányai festészet vonulatát célzó gyűjtés. Mindez egy összefüggő anyagot képez Kaposváron **Mácsai István, Bikácsi Daniella, Duschanek János, Sugár Gyula, Mészáros György, Eigel István, Tenk László** képeivel.

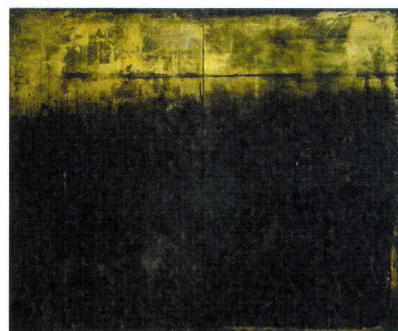
A Somogyi Képtárban megrendezett helyi vonatkozású kiállítás-sorozat eredményeként jött létre egy további kollekción a Fonyódi Iskola elnevezésű festőcsoport tagjainak műveiből. A Fonyódi iskola Bráda Tibor, Kovács Péter, Leitner Sándor, Szabados János, Tölg-Molnár Zoltán, M. Novák András, Szabados János, Szentgyörgyi József és Topor András festőművészek közössége. A festőcsoport 1976-ban alakult olyan művészekkel, akik a Somogy megyei Tanács fenntartásában működő Fonyódi Alkotóház gyakori vendégei voltak. Laza baráti asztaltársaságon alapuló egyesület, tagjai részben a Képzőművészeti Főiskoláról, részben a Fiatal Képzőművészeti Stúdiójából ismerték egymást és a nyári fonyódi tartózkodások alkalmával kerültek közel egymáshoz. Első kiállításuk 1976-ban a kaposvári Somogyi Képtárban került megrendezésre. Valamennyien a természetelvű, plein air festészetet tartották alkotásaik számára kiindulópontnak. A Balaton illetve ahhoz kapcsolható fogalmi képzettsétsírtások a természeti közeget elvontabb tolmácsolásban, egyfajta programképként tolmácsolják. Egyéni és közös kiállításairól megszerzett műtárgyanyagként minisztériumi vásárlások útján kerültek a gyűjteménybe több jó minőségű mű **Kovács Péter, Tölg-Molnár Zoltán, M. Novák András, Szentgyörgyi József** és **Bráda Tibor** munkásságából. A Fonyódi Iskola a Bernáth-féle lírai expresszív tájélmény tolmácsolását folytatta, így lényegében a fenti műcsoportot egészíti ki.

A 80-as években a képzőművészeti mecenatúra központi rendjében bizonyos változtatások történtek. Az eddigi ún. „millió vásárlások” gyakorlatán túl az országos kiállítások új vásárlási fórumot teremtettek, melyet 1981-től a Képzőművészeti Lektorátus koordinált. Ezek voltak az ún. lektorátusi vásárlások, ahol a múzeumi kérések, ajánlások alapján a minisztériumhoz kapcsolt szakmai bizottság döntötte el a beszerzéseket és a folyamatot a Lektorátus bonyolította le. Ekkortól kezdve tűnik úgy, hogy a vidéki múzeumok konkrét igényei is megjelentek a központi döntéshozatal előtt, és azt figyelembe is vették az állami mecenatúra gyakorlása során. Az egyes intézmények annál hatékonyabban tudták befolyásolni a döntéseket, minél jobb kapcsolatot ápoltak a minisztériumi és lektorátusi vezetőkkel. A gyakorlat az volt, hogy a lektorátus időpontokat adott a minisztériumi vásárlásokból való válogatásra a múzeumi intézményeknek. A sor elején a Nemzeti Galéria és a nagy országos múzeumok álltak, majd következtek a befolyásosabb vidéki intézmények. Amelyik múzeum a kijelölt időben elég korán érkezett a lektorátus raktárába, az jobb anyagot tudott kiválasztani a különféle országos tárlatok központilag megvásárolt alkotásaiból. A 80-as évek új szerzeményei között mind létszámban, mind összetételben a legnagyobb csoportot ez a lektorátusi vásárlás anyag képezi. Soha olyan mennyiségben nem áramlott be a múzeumba kortárs mű, mint ezekben az években: lényegében így alapozódott meg a Rippl-Rónai Múzeum országos kitékintésű kortárs műtárgycsoportja, mely a rendszerváltás előtti magyar képzőművészet hivatalos reprezentációját sokféle áramlattal képviseli.

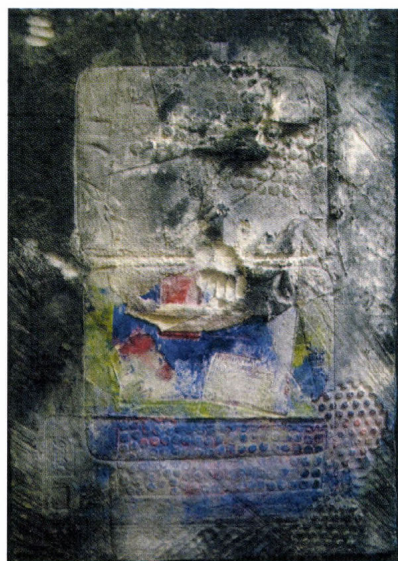
Elsőként 1983-ban vettünk át egy jelentős számú és jó minőségű, ugyanakkor sokrétű műtárgyanyagot (74 mű, ebből 36 festmény) a Művelődési Minisztériumtól, melyet az évtized folyamán több hullámban követett egy-egy nagyobb meny-

Mácsai István: Kívül, 1981

Tölg-Molnár Zoltán: Fejemet lehajtom, 1987

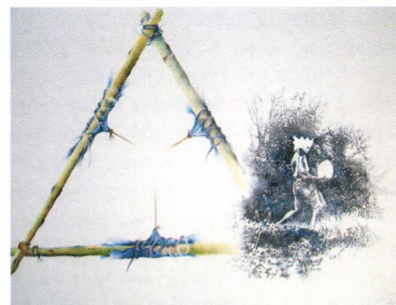
Mészáros Géza: Rétegek, 1989

Lóránt Zsuzsa: *Papa, mama táncol*, 1985 körül

Földi Péter: *Disznók*, 1983

Gellér B. István: *Sztartások a növekvő városról*, 1987

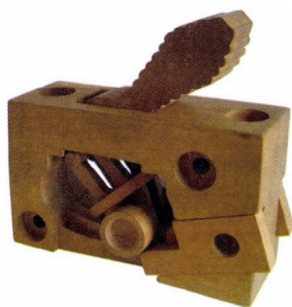
nyiségű, differenciált műfajú műcsoport. A legelső anyagban a Bernáth tanítványok (**Eigel István, Mácsai István**), a Fonyódi Iskola (**Bráda Tibor, Szabados János, Szentgyörgyi József**), somogyi elszármazottak (**Klimó Károly**) is erősen reprezentálva szerepeltek, és ekkor szereztünk olyan jelentős művészeket, mint **Hincz Gyula, Gerzson Pál, Mészáros Géza, Váli Dezső, Bodóczky István** további fontos alkotásokat. A grafikai gyűjtemény legszebb darabjai **Földi Péter, Somogyi Győző, Rékassy Csaba, Reich Károly, Sulyok Gabriella, Stefanovits Péter, Szabados Árpád** alkotásaival ekkor vált számottevővé. 1985-ben további 87 db, 1986-ban 147 db, 1989-ben 31 db mű került a lektorátusi vásárlásokból Kaposvárra: ezek között **Váli Dezső, Barabás Márton, Fehér László, Tölg Molnár László és Vojnich Erzsébet** művei a legkiemelkedőbbek. Ez utóbbi alkalmak során a szerzeményekben nagyobb arányban szerepeltek plasztikák: **Katona Zsuzsa, Kaubek Péter, Berczeller Rudolf, Lóránt Zsuzsa** faszobrai megalapozták a képzőművészeti gyűjtemény szobrászati hangsúlyait.

E szoborművek egy további, fontos kaposvári gyűjteményegység kiindulópontjaiként szolgáltak, melyeket a Nagyatádi Faszobrász Alkotótelep tevékenységéhez kapcsolódva válogattunk ki. Az 1985-től két évente folyamatosan megrendezésre kerülő Nagyatádi Országos Faszobrász Biennálé vásárlásos anyagából jött össze egy olyan kollekció, amely erőteljes művekkel reprezentálja a magyar faszobrászat legjelentősebb alkotóit. (**Tornay Endre András, Berczeller Rezső, Farkas Ádám, Katona Zsuzsa, Lóránt Zsuzsa, Varga Géza Ferenc**) Ez a gyűjtési profil a 90-es években is folytatódott, és alapítványi segítséggel a Fás kör tagjaitól szerzett meg további alkotásokat.

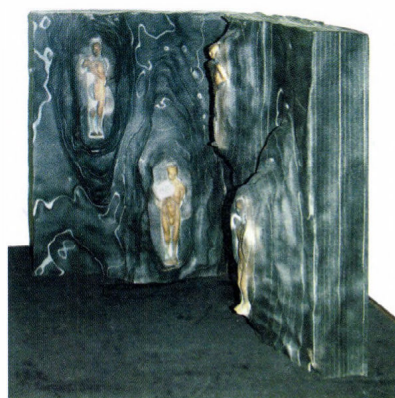
1989-ben a bárdibükkii **Goszthony Mária** keramikumművész hagyatékából újabb 110 db mű, zömében festmények és grafikák illetve néhány kerámia és bútor került a gyűjteménybe. Ezekhez később, 1994-ben a művész további festményei és kerámiái, műtermének, műhelyének felszerelése, archív fotódokumentumok, levelezések és könyvek is kapcsolódtak, melyet Kádár Ferentől és örököseitől vásárolt meg a múzeum. A Goszthony gyűjtemény a Rippl-Rónai Múzeum sajátos része, amely egy sokoldalú művész többféle, jóformán a teljes életművet bemutató anyagából áll. A hagyatékban különlegesen értékes az archív adattári fotódokumentáció, amely a századelő birtokos társadalmi rétegének életmódját tükrözi. A sokrétű anyag jó része grafika: Goszthony Mária korai, aktivista ihletésű ceruzarajzai, a villachi száműzetés akvarelljei, illetve a késői, Bárdudvarnokon készült akvarell tájképek csoportja. A második anyag rész olajfestményekből áll, és a művész Olaszországban készített posztimpresszionista tájképeit foglalja magába.

Rendszerváltás után: az 1990-es évek

Az új korszak a Rippl-Rónai Múzeum kortárs művészeti infrastruktúrája szempontjából komoly veszteségekkel indult: Kaposvár legnagyobb, reprezentatív kiállítóhelye, a Somogyi Képtár funkcióváltozás miatt bezárt: az új megyei önkormányzat forráshiányra hivatkozva eladta az OTP-nek. Az intézmény megfelelő kiállítóépület nélkül maradt. A nagyobb szabású időszakos kiállítások helyszínéül csak a múzeumépület nagyterme maradt meg, ami jellege miatt valójában alkalmatlan volt erre a célra. A Somogyi Képtár nagyméretű installációinak nagyterembe való beépítésével ezt az adottságot az első években valamennyire javítani lehetett, de a terem részleges felújítása után, 1996-tól a lebontott paravánrendszer nem került

Kéri Ádám: *Árammegszakító*, 1977

Lugossy Mária: *Történelemlékönyv*

Gémánt László kiállítás, Nagyterem, 1996

Válogatás a Rippl-Rónai Múzeum elmúlt 10 évének kortárs művészeti gyűjtéséből, Nagyterem, 2000

visszaállításra. Eredeti elképzelések szerint a reprezentatív bálterem többcélú funkciót kapott volna (pl. a megyei önkormányzat alkalomszerű ünnepi üléseinek színhelyeként), ez a feltételezés szerencsére nem valósult meg, és a terem továbbra is elsősorban múzeumi – képzőművészeti – kiállítótérként funkcionált. A beépített képhordozó-rendszer helyére mozgatható, lábas paraván-installáció került, ami a képtári tér kiállítási jellegét lerontotta. A következő években volt meghívott művész, aki emiatt utasított vissza a kiállítást. A megfelelő kiállítótér megszűnésével vége szakadt a gyűjteménygyarapítás szempontjából fontos reprezentatív, sokszereplős kiállításoknak, és olyan rendezvényekről, mint a Dunántúli Tárlat vagy a somogyi tárlat, le kellett mondani. Műfajhoz kötött biennálé nem kapcsolódott a városhoz. Bár a múzeumtól független Papírművészeti Biennálé Kaposváron történő megrendezésével lépések történtek e cél elérése érdekében, néhány év után ez a programsor is elmaradt. A rendszerváltással megszűnt a gyarapítás egyik forrása, a Fonyódi Alkotóház művésztelepe is, amit az önkormányzat más célokra értékesített. A fenntartó megyei önkormányzat nem pusztán a megszakadt rendezvénysorozat folytatásához nem tudott támogatást adni, de még újabbak megvalósításához és a szisztematikus műtárgyvásárláshoz sem. A helyi mecénatúra szerepét fokozatosan a város vette át, amely saját kebelén belül létrehozta a Somogyi Képtár utódintézményét – immár Kaposvár Város Önkormányzatának irányítása alatt – egyelőre szakember, önálló gyűjtemény és gyűjtési koncepció nélkül.

Az állami beszerzéseket illetően még 1988-ban indult egy új struktúra, amely azon alapult, hogy a múzeumok saját igényeit vegyék figyelembe, de a rendszerváltás után a központilag szervezett nagy állami vásárlások megszűntek. A minisztérium olyan művek vásárlását segítette, amelyek az intézmények gyűjtési profiljába jobban illeszkedtek. Ekkortól kezdődött a pályázatos rendszer, amely egy bizottság segítségével értékelte a beadott kérelmeket. Ezzel párhuzamosan a múzeumok saját vásárlási keretei és a fenntartó önkormányzatok támogatásai olyan mértékben csökkentek le, hogy lehetetlenné tették nem csak a 80-as évekhez, de a korábbi korszakokhoz mérhető beszerzéseket is. Mára ezek az összegek is – néhány kivételtől eltekintve – teljességgel megszűntek. A Rippl-Rónai Múzeumra is érvényes ez a tendencia: a 90-es évek költségvetésében vásárlási támogatásra nem jutott pénz. E forráshiányos helyzetet a Nemzeti Kulturális Alap műtárgyvásárlási pályázatai enyhítették.

A rendszerváltást követően egyik törekvésünk az volt, hogy a megszűnő vagy átalakuló intézményektől átvegyük a még meglévő, de bizonytalan sorsú gyűjteményeket. Elsőként egy 103 darabból álló, 1960–70-es évekből származó és a Megyei Tanács által vásárolt – jobbára megyei képzőművészek heterogén anyagát tartalmazó – anyagrész került a múzeumba. A pártbizottságok képzőművészeti anyagának egy kisebb részét szintén átvettük. 1995-ben további, 154 db-os kortárs képzőművészeti anyaggal bővült a gyűjtemény, amikor a Megyei Önkormányzat az 1975-től 1990-ig működő Fonyódi Alkotóház képzőművészeti gyűjteményét adta át. A műveket az alkotóházban pihenő művészek ajánlottak fel ott-tartózkodásuk fejében. Mivel az alkotóház működtetésének körülményei lehetetlenné tették a múzeumi szempontú, tervszerű gyűjtést és a művek nem speciális szempontok alapján kerültek egymás mellé, és az anyag rendkívül esetleges és heterogén. Összetétele inkább a megye me-

Somogyi képzőművészete, 1945–1990. Géger Melinda és Gruber Attila, 1998

Miek Coppens, Jancsikity József, Lieber Erzsébet és Jónás Péter képzőművészek a Szinyei Merse Pál Társaság kollektív kiállításának megnyitóján, 2004

Kocsis Imre Gyűjtemény,
1970-es évek második fele

Gecser Lujza: Műgyanta, 1970-es évek vége

fe Lugossy László: Psichoröntgen, 2000

Ungvári Károly: Balatoni tájkép látomás

cénási tevékenységét, az irányítók ízlésvilágát, szimpátiáit, baráti- és érdekkapcsolatait tükrözi. Jellemét tekintve a művészek többsége az alkotótelep helyi adottságából kiindulva a táj szerepét tartották műveikben programadóként legfontosabbnak, és ez az alkotóházhhoz kötődő művészek közül leginkább a Fonyódi Iskola festőinek alkotásaiban valósult meg. Az összegyűlt anyagban Kocsis Imre és Gecser Lujza érdekes pop art tárgyai jelzik a befogadás határát.

A 90-es években egy műgyűjtői hagyaték is került a múzeumba Giay László igali tanító végrendekezése következtében. A tanító-gyűjtő özvegye által átadott 65 darabból álló gyűjtemény javarésze kortárs művészeti alkotás. A 60-as évek művészetének alföldi szellemiségű festői adják meg a kollekciónak a jellegzetességét **Gádor Emil, Baranyó Sándor, Kurucz D. István, Lóránt János** képeivel. E tárgycsoport jól kapcsolható a múzeum kiváló **Németh József** – festményeihez is.

Németh József: Különös este, 1988

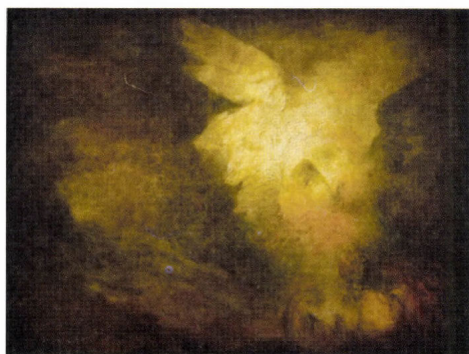
Váli Dezső: Régi zsidó temető (Gyász),
1984-1986

A rendszerváltás után a beszerzési források közül az ajándékozás szerepe felértékelődött. A 90-es évek elején több hagyaték és ajándék került az intézménybe. Elsőként 1990-ben Hegedűs László Ausztráliában élő festőművész 213 db-os életmű-anyaaga illetve **Váli Dezső** 6 műve került a művész kívánsága révén Kaposvárra, majd 1992-ben a Várdán letelepülő **Szász Endre** ajándékozta 100 db sokszorosított grafikáját a múzeumnak. A somogyi születésű **Büky Béla** hagyatéka, a szintén kaposvári és Rio de Janeiroban elhunyt **Szilárd Gábor Karola**, illetve **Varga Hajdú István** képei szintén ebbe a csoportba tartoznak. A kaposvári művészek közül 1996-ban **Kertész Sándor** festőművész 8 db, 2000-től **Kling József** szobrászművész két alkalommal összesen 5 művét ajándékozta a múzeumba. Az időszakos egyéni kiállítások alkalmával szintén sikerült jó minőségű műtárgyat begyűjteni olyan szinten helyi vonatkozású művészektől, mint **Vecsey Csaba, Bártai Sándor, Baktay Patrícia, Ungvári Károly**. Az egyéni kiállításokból a gyűjteménybe kerülő ajándékok közül különlegesnek tekinthető **Gyarmathy Tihamér** fotogramja, mely a művész által az 1950-es, 1960-as években készült műtárgycsoportból való, és egyfajta folytatásai a két világháború közötti avantgárd művészek által létrehozott fotogramoknak. E fotogramok ellentétes textúrákat kontrasztáló, amorf formákat rögzítő, kollázs jellegű alkotások, melyeket a művész fényérzékeny anyagra vetítve valamilyen fényforrással világított meg. **fe Lugossy László** illetve **Aknay János, Somogyi György, Kéri Mihály, Gubis Mihály** kaposfüredi kiállításuk alkalmával ajándékoztak egy-egy jellegzetes művüket a múzeumnak.

A Kaposváron megrendezett A könyv műalkotás c. kiállítás anyagából **Budahelyi Tibor**: Moholy Nagy László és én, **Kiss Ilona**: Anubisz imák, **Pataki Tibor**: Sötét erő, **Hegedűs 2 László**: Spirál c. alkotásai a XX. századi képzőművészet egy sajátos ágát, a képzőművészek által alkotott egyedi vagy kis példányszámú speciális könyveit jelenítik meg. Közéjük tartozik Pataki Tibor Sötét erő c. alkotása, amely a könyvet kifejezetten plasztikai formaként értelmezi. Két-két tárgyából – lapjaikkal egymásba kapcsolva – olyan viszonyt alakít ki, amelyhez színekkel is alátámasztott, mélyebb értelmű jelentést társít. Kiss Ilona Anubisz imái c. művében a régi egyiptomi kultúra archaizmusát és titokzatosságát ötvözi a XX. század kultúrtörténeti vonatkozásaival. Könyvének változatos lapjai jelszerű kódokkal telnek meg. A felhasznált anyagok elhalást imitáló felületei, a textúra, az érzéletes rusztikusság és az ipari anyagok különös karakterükkel az ősi kultúra barbár misztikumát és egyúttal kifinomultságát is sugallják. Történeti utalásai integratív módon összetett esztétikai üzeneteket hordoznak. **Lugossy Mária** Történelemlépcső c. alkotásának megvásárlása illeszkedik a múzeum tíz éve kialakított üvegművészeti gyűjteményfejlesztési profiljához. A művész a 70-es években induló neoavantgarde nemzedék egyik különleges pályát befutó alakja, aki a konstruktív formavilágból indulva szimbolikus tartalmú, figurativitást is felhasználó organikus szobrászati nyelvet alakított ki. Üvegplasztikáiban komplex módon használja a különféle anyagokat (üveg, fém, kő). A Történelemlépcső része egy, a művésznő által a 90-es évek végén indított fontos sorozatnak, amely a kinyíló könyvalak kapcsán az idő által elnyelt és a történelem játékszerévé váló emberi sorssal foglalkozik. Nagy erejű, drámai alkotás, melyben az emberi élet elsilányított, a történelem masszájává váló arctalan tömegét jeleníti meg. A mű a feltáruló könyv lapjain egy lávafolyásokkal tagolt ható vulkáni tájat formál, krátereiben fogva tartott emberáldozatokkal. A racionális tisztaság és a romantikus érzelmesség finom egyensúlya teszi időtlenül érvényes jelentésűvé.

A 90-es években a korábbi, klasszikusokra alapozott fejlesztés nem volt folytatható, mert a műtárgyak is egyre nehezebben hozzáférhetőek, elsősorban az ugrásszerűen megemelkedett árfolyamok miatt. (Egy 1979-ben 100.000 Ft-ért vásárolt Rippl-Rónai festményünk 2006-ban 45.000.000 Ft-ot ért.) Az állami források elapadásával egyidőben a tervezhető gyűjtés bizonytalanná és rendszertelenné vált, és szinte kizárólag központi pályázatok révén megvásárolható alkotásokra korlátozódott. Ezért szükséges volt bizonyos stratégiai pontokat találni a továbblépés érdekében. A képző- és iparművészeti gyűjtemény fejlesztése érdekében 1996-ban a megyei önkormányzat 1.000.000 Ft-os tőkével Rippl-Rónai Ödön nevét viselő Művészeti Közalapítványt hozott létre. A lépés azért rendkívüli, mert az országban elsők között jött létre olyan kezdeményezés, ami a helyi mecenaturára támaszkodik. A közalapítvány célja Rippl-Rónai Ödön kívánságának megfelelően a múzeumi gyűjtemény fejlesztése, a kortárs anyagréz hiányainak csökkentése. Ajándékozás illetve műtárgyvásárlás útján olyan képzőművészek kiemelkedő rangú alkotásait igyekszik megszerezni, akiknek nem találhatók művei a múzeumi gyűjteményben. A közalapítvány országos viszonylatban jelentős kortárs művek megszerzése céljából pályázatokat nyújt be központi források elnyerésére, továbbá magán és jogi személyektől támogatásokat is elfogad. Az alaptőke kamataiból minimális összegért, évente 100 ezer Ft értékben vásárolhatunk műveket, illetve az alapítvány ajándékokat is elfogad. Így került a közalapítvány birtokába 1997-ben a Fás kör művészeinek (**Huber András**, **Orosz Péter** és **Varga Géza Ferenc**) egy-egy plasztikája, Mocsári Mária nemeze, illetve vásárlás útján **Kárpáti Tamás**, **Donáth Péter**, **Pauer Gyula**, **Gellér B. István** egy-egy további műve.

Orbán Attila kiállítás megnyitója, Orbán Attila festőművész és Géger Melinda, 2002

Merics gyűjtemény megnyitása, Merics Imre és Horváth János, 2002

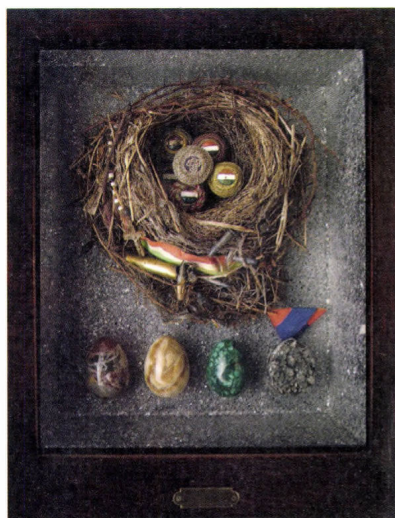

A Merics-gyűjtemény kiállítás megnyitó utáni állófogadás, 2002. A műgyűjtő és Vonza András mezőgazdasági miniszter

Kárpáti Tamás: Siratás, 1997

Donáth Péter: Cím nélkül, 1991

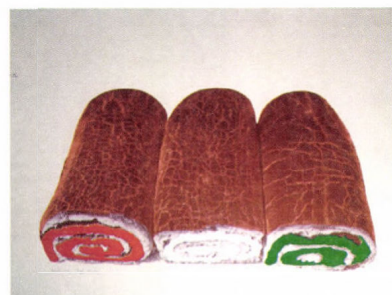
Prutkay Péter: Hősi halotti fészkek, 1988

Hegedűs 2 László: Sárga spirál, 1996

Barabás Márton: Negatív belső tér, 1985 körül

Pinczehelyi Sándor: Karácsonyi lap, 1982

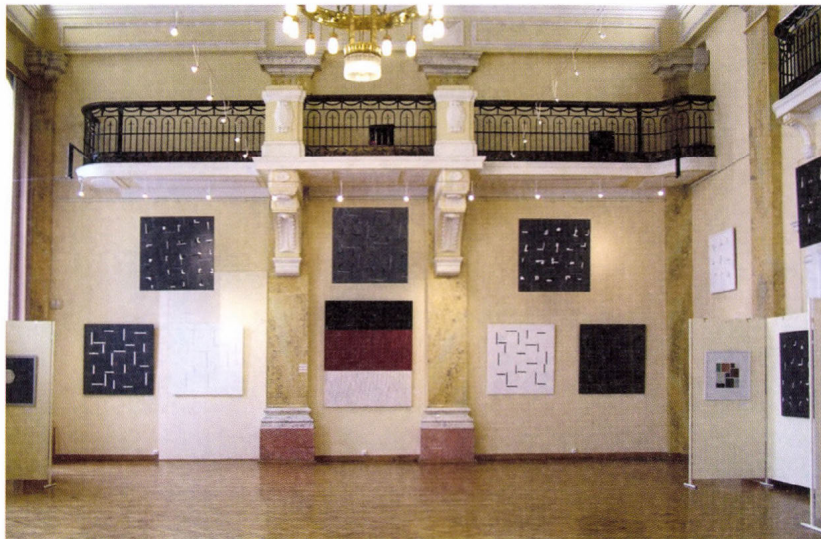
A Közalapítvány által megvásárolt műtárgyakat a Rippl-Rónai Múzeum gyűjteményének önálló részeként kezeli. Az intézmény a muzeális emlékek védelméről szóló törvényerejű rendelet előírása szerint gondoskodik a kialakuló gyűjtemény-csoport védelméről, kezeléséről és kiállításáról. A reménytelen indulást követő néhány évben kiderült, hogy központi forrásokból nincs lehetőség támogatást szerezni, és az alapítvány csak helyi forrásokra számíthat. Ez nagyon esetleges, és csak néha csurran-cseppen: 2002-ben Pauer Gyula művét sikerült a városi önkormányzat segítségével megvásárolni, míg 2009-ben a megyei önkormányzat nyújtott 100 ezer Ft-os támogatást, amely Szántó Tamás kerámijának formájában gyarapította az iparművészeti gyűjteményt.

Stílusok, irányzatok, szemléletmódok

Rippl-Rónai Ödön színvonalas kortárs gyűjteménye révén megteremtődtek egy jó színvonalú XX. századi gyűjtemény alapjai, de a folytatás – különösen hosszú évtizedek kihagyása nyomán – elmaradt. Ha a modern magyar művészet felépülését nézzük, akkor nagy hiányokat kell elkönyvelnünk különösen az 1940–60-as évek közti időszakból. Az időnként meglóduló, máskor megtorpanó szerzések nyomán a kortárs gyűjteménynek több olyan műtárgycsoportja alakult ki a 70-es évektől, amely számottevő alkotókkal, erőteljes művekkel képvisel egy-egy művészeti vonulatot, de e tendenciák reprezentációja korántsem teljes. Az Európai Iskola stíluspluralizmusát **Barcsay Jenő**, **Gadányi Jenő**, az Elvont művészek csoportjából **Martyn Ferenc** és **Gyarmathy Tihamér** képviseli. Az 50-es évekből Bernáth Aurél munkáspannói a szocialista realizmus kötelező programjának meghirdetésére jelentkezett. Az ötvenes-hatvanas évek generációváltásának fő reprezentációja gyűjteményünkben **Kondor Béla**.

A kaposvári gyűjteményből az 1960–70-es évek neoavantgard irányzatai csaknem teljes mértékben hiányoznak, ehelyett inkább a neoavantgarde stílusok továbbélése jelenik meg. Az absztrakt expresszionista gesztusfestmények és kalligráfikák közül lírai emelkedettségével tűnik ki **Tölg Molnár Zoltán** festménye illetve **Csorba Simon** expresszív Hegyeskő c. alkotása. A pop art vonzáskörébe tartozó alkotásokat többek között **Kocsis Imre**, **Kéri Ádám**, **Pinczehelyi Sándor**, **Barabás Márton** képviseli. **Prutkay Péter** a Szüreenon kiállítások és a Balatonboglári kápolnatálatok egykori résztvevője alkotásaiban rendkívül érzékenyen reagál társadalmi kérdésekre, a jelenkor aktuális problémáira, paradoxonjaira. Történelmi asszociációkat tartalmazó műveiben gyakran ironikus hangvétellel kapcsolja össze a hivatalos emlékmű és történelem, illetve a privát viszony és személyes tanulságok kérdéseit. Igényes grafikai munkássága mellett a művész különös gonddal készít sajátos objekteteket, melyek gyakran egyfajta kelet-európai történelmi panoptikum asszociatív darabjai. Prutkay Madárfészek-sorozatának kaposvári gyűjteményben található darabja érdekes és ugyanakkor jellegzetes mű: civilizációs termékekből és természetes képződményekből összeállított kompozíció. Szintén a popos abszurditás továbbélő világába vezet **Hegedűs 2 László** Spirál c. művészkönyve. Jellegzetes példája a művész – hétköznapi tárgyakat abszurd szituációba helyező – műveinek, melyek a valóság látszatának felkeltésével irracionális helyzeteket fejeznek ki. A konceptuális műtárgycsoportjából **Csáji Attila** rendszerkritikus grafikai adnak ízelítőt. A figurativitás konceptuális áramába kapcsolódik „Utcakő, a proletáriátus fegyvere” című sorozatának lapja, ahol az utcakő neylondobozban szállítható forra-

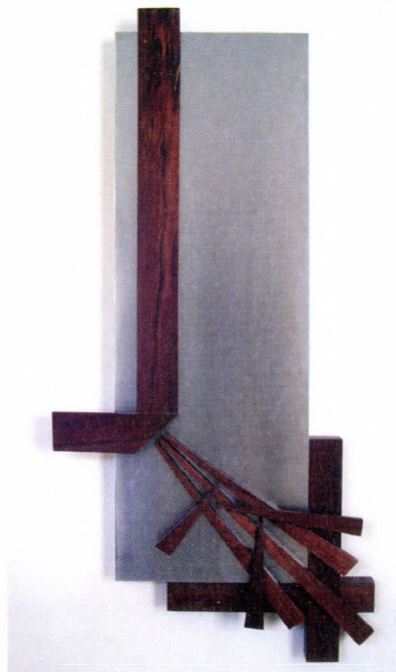
dalmi importáru. Az ironikus fotográfia 1971-et idézi: a híres balatonboglári kápolnatárlatok egyik kiállított darabja volt. A pop és koncepció art sajátos koherenciáját **Pinczehelyi Sándor** grafikái és **Gecser Lujza** abszurd plasztikája is sugallják.

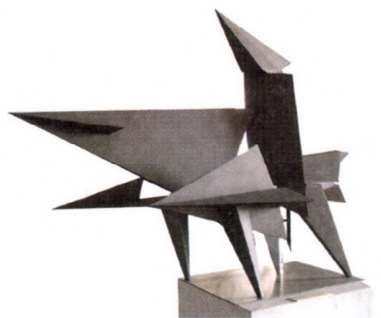
Kiállításrészlet Matzon Ákos festőművész kiállításáról. Nagyterem, 2008

A kaposvári gyűjtemény lényegében az 1970-es évektől kezdve igyekezett a keletkező nagy hiányokat befogni: Martyn Ferenc és Bernáth Aurél alkalomszerű somogyi jelenléte nyomán kialakult vonzaskörökkel. Ennek nyomán két fő csoport rajzolható ki a gyűjteményben. Az egyik a szigorúan épített, képi rend logikáját érvényesítő geometrikus absztrakció, melynek klasszikus csoportjához a szentendrei körből **Kmetty János, Barcsay Jenő, Bene Géza**, továbbá **Martyn Ferenc és Bartha László** tartoznak. A kaposvári gyűjteményre egyébként kevésbé jellemzők a konstruktívizmushoz kapcsolódó, arra reflexáló tendenciák. Ezekben előrelépést tettünk az elmúlt években: a geometrikus absztrakción belül a kaposvári gyűjtemény egyik legerőteljesebb vonulatát neokonstruktivista alkotások képviselik. Különösen a nagyatádi Faszobrász Alkotótelephez kapcsolt kisplasztikák több darabja erősíti e gyűjteménycsoportot **Berczeller Rudolf, Farkas Ádám, Budahelyi Tibor, Ézsiás István, König Frigyes, Nagy Gábor Mihály, Bors István** műveivel. Ez utóbbiak a klasszikus konstruktívizmusra adott posztmodern, destruktív vagy nosztalgikus reflexiók. E fiatalabb generációhoz tartozó alkotók a plasztikai összefüggések tézisszerű, demonstratív felmutatása helyett az ezredvégi kételkedés, az ironia és személyesség jegyében készítették el alkotásaikat.

E plasztikai műcsoportban **Nagy Gábor Mihály (Nagámi)** – Csiky Tibor tanítványa – **Dombormű** sorozata egy négy részből álló reliefcsoport része, csiszolt króm-acél és fa együtteséből álló együttes. Magas színvonalon foglalja össze a Nagámit foglalkoztató ellentétes anyagi viszonylatokat és téri helyzeteket, melynek segítségével a művész egymásba átmenő folyamatokat demonstrál, univerzális összefüggések kifejezésére törekszik. A polírozott felületű króm táblafelületek előtt mozgó fa hasábok egyszerűsödő, kozmikus alaphelyzetre jutó folyamatábrák. A konstruktivista szemlélet szigora és a tiszta formák eszméje e műben sajátos érzelmi elemmel telítődik. Az újkonstruktív műtárgycsoportból kimagasló mű **Bors István** **Lendület** c. plasztikája, amely a kaposvári művész egyik utolsó nagyméretű, összefoglaló igénnyel készült műve. A 2002. évi kaposvári Tavasz Tárlat fődíjas alkotásaként egy amerikai „lopakodó” bombázó és a gyermekjátékokból ismert papírhajtogatás repülőjét is felidézi. Bors a Kaposvár melletti Taszáron működő amerikai légitámaszpont asszociációjaként készítette el művét. A plasztika – akárcsak Bors többi alkotása – protestáló, groteszk emlékmű a hatalom negatív megnyilvánulásai ellen, történeti távlatokban gondolkodó művészi reflexió, melyben a jelenkor aktuális vonatkozásai is megmutatkoznak. Megformálásában a művész újszerű formai megoldást alkalmazott, amennyiben króm-acél tetraéderekből és dinamikus konstruktív térbeli formákból állította össze a kompozíciót. A mű tartalmi vonatkozásaiban illeszkedik Bors István munkásságába, de formai megoldásait tekintve újdonság az életmű-

Nagy Gábor Mihály: Dombormű II.
1989-1991

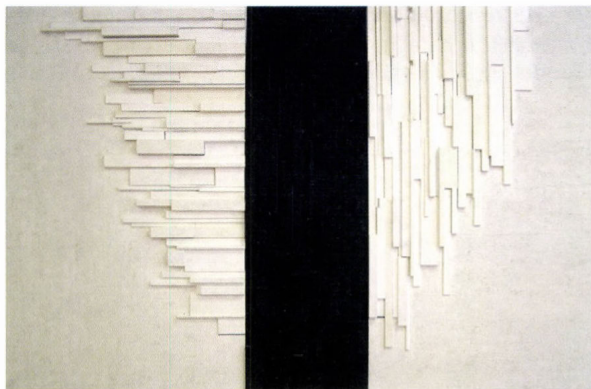
Bors István: Lendület, 1999

Tölg-Molnár Zoltán: Drámai helyzet, 1981

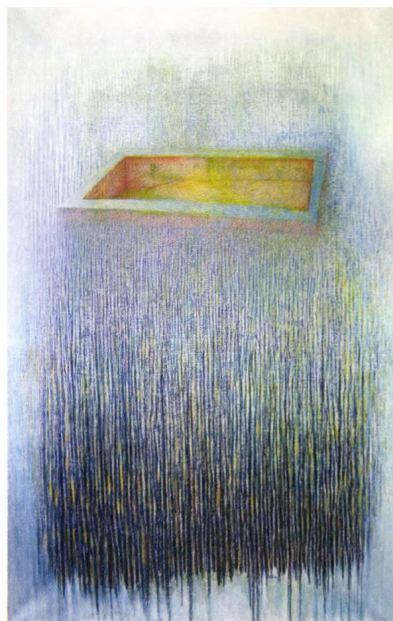
Aknay János: *Kapcsolat*, 2000

Matzon Ákos: *Szárnyasoltár*, 2001 körül

Ungvári Károly: *Metamorfózis*, 1980

Bikácsi Daniella: *Homokozó*, 2000

ben. **Budahelyi Tibor** Moholy László emlékére készített művészkönyv plasztikája a magyar neokonstruktív képzőművészet tisztelgése a nagy művészelőd előtt. A mű a fiatal nemzedék konstruktivista gyökereiben az inspiratív szellemi viszonyt ábrázolja, ugyanakkor a klasszikus magyar avangarde tradícióira rétegződő illúzióvesztést is érzékelteti. Az ezredvégi ember kételkedésekkel tei gesztusában az ipari civilizációval kapcsolatos reményvesztettség testesül meg. A modern korhoz kapcsolódó dezilluzionista álláspontot képvisel a művész Ganz Ábrahám és én című plasztikája is. A jelen és a múlt ipari tárgykultúrájának finoman ironikus összevetése nagyszerű mesterségbeli tudással, posztmodern dinamizmussal párosul. **Matzon Ákos** Szárnyasoltár c. alkotása, a művész 2008. évi kaposvári kiállításának egyik fő darabja volt. A konstruktív hagyományokra épülő, *szabad geometriaként* definiálható mű jellegzetesen épített, architekturális karakterű. Tiszta, redukált, ugyanakkor térbeliséget értelmező festményként a szobrászat határmezsgyéjén mozog, és plasztikai világa a festészet oldaláról jól kiegészíti a Rippl-Rónai múzeum fasobrászati gyűjteményét. A MADI művészek **Fajó János**, **Konok Tamás**, **Saxon Szász János** a keményebb hard edge hatások homogén színmezőit minimalista redukcióval hasznosítják alkotásaikban. A lírai-konstruktív művészcsoporthoz tartozik **Tölg-Molnár Zoltán**, akinek műveit a 70-es évek második felében oldott, geometrikus elemek, motívumok uralják. **Aknay János** *Kapcsolat* c. képe a szentendrei művészet konstruktív-szürrealista vonulatába tartozik. A művész által felhasznált archaikus-emblematikus jelvariáció – akárcsak **Somogyi György** *Keresztje* – szakrális motívumként lírai-expresszív gesztusok festői szövődékébe iktatódik. E műcsoportba kapcsolható a kaposvári művészek közül **Lieber Erzsébet** *Megkerült lapok a Föld könyvéből* c. sorozata és **Bátai Sándor** *Keresztje* melyek finoman rétegződő felületek árnyalatnyi szín és térrelief-szerű különbségeire figyelő, konstruktív formára alapozó alkotások.

A kaposvári gyűjtemény egy másik, szintén több szála bontható csoportját a Bernáth tanítványok gyűjtése nyomán kialakuló lírai és expresszív figurativitás képezi. Ez a vonulat a múzeumi műcsoport egyéni karaktereként is említhető, amely a 70–80-as évek alkotásainak gyűjtése során alakult ki. A figurativitás hagyományai a magyar művészetben nagyon erősek. Sokféleképpen – de elsősorban a szürrealizmussal kombinálódva jellemzik korunkat. A 90-es évektől a Rippl-Rónai Múzeum kortárs gyűjteményfejlesztési koncepciójában a magyar művészet figuratív tendenciáit reprezentáló gyűjtési szempont hangsúlyosan szerepel, és e törekvésünk szellemiségében a századeleji Rippl-Rónai Ödön gyűjtemény időbeli meghosszabbításaként a klasszikus műtárgyanyag szecessziós-szimbolista festészeti tradíció formai-tartalmi vonatkozásait követi.

A figurális törekvések vonulatainak több évtizedes alakulása viszonylag jól követhető a gyűjteményben. A Bernáth Aurél tanítványok a 60-as évek második felében törvényszerűen többféle úton indultak el: a legtehetségesebbek a figurális és nonfigurativitás határán mozgó expresszív képvilág felé tájékozódtak. **Kokas Ignác** festői foltokból felépített tájvíziói, **Benedek György** expresszív, **Eigel István** szürrealis, **Sugár Gyula** csapongó fantáziájú, de szorongós hangulatú absztrakt látomásai vagy **Végh András** egyszerre valóságghú és elvont munkássága fokozatosan vezet az absztrakt expresszionizmus felé. Ez utóbbi irányba fejlődött **Mészáros**

Klimó Károly: Zászló a XX. századból, 1986

M. Novák András: Corpus Regni, 2006

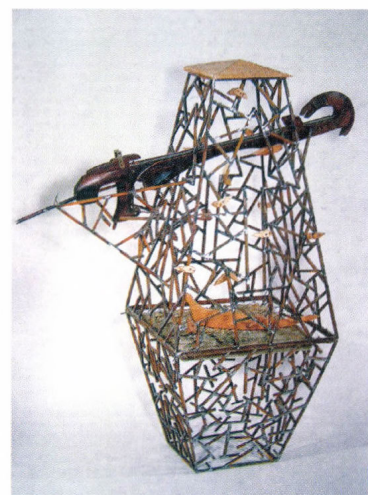

Ujházi Péter: Régi magyar festőművész, 1987

Géza munkássága is, aki az európai informel festészetet sajátos, személyes formanyelven műveli. Különlegesen színezett, korai papírművei érzékeny földközeli art brut faktúrájukkal közel állnak **Klimó Károly** alkotásaihoz. Klimó pályakezdésének idején a kiindulópont szintén a természeti jelenség, melyből folyamatos következetességgel építette fel kompozícióinak szenvedélyes formáit és festői faktúráit. Az absztrakt expresszionizmus hatására a tiszta festőiség, a szín, a szerkezet és felület viszonyának problémái foglalkoztatták. A művész 1980-as évekbeli, kiváló informel művei közül többet is magáénak mondhat a múzeum. **M. Novák András** Corpus Regni c. monumentális XXI. századi tájképe újraértelmezi a táj jelentését a modern nagyvárosi civilizáció tükrében. A művész enyészet és pusztulás által meggyötört vásznai színeikkel, anyagaikkal az ember egyre elidegenedtebb, egyre sivárabbá váló közegéről szól. Az M. Novák Andrásra jellemző ironikus szemléletmód a modern művészet nyelvén segít szembenézni e kelet-európai történelmi folyamat eredményével. Csernus Tibor szürrealizmusának befolyása hívta életre, és ezért ide kapcsolhatók a kaposvári **Ungvári Károly** fröcsköléssel, visszakaparással létrehozott nagyszerű tájkompozíciói is, melyek szintén a természeti látvány meghaladására törekedtek. Ungvári a látványra vonatkozó szubjektív emlékezet során konstruktív és organikus formák egyensúlyára bontotta a képi rendszert. Bonyolult tájstruktúrái így a rend és rendetlenség, ráció és zabolozott érzelmek kettősségét ötvözik.

Bernáth Aurél növendékeinek egy másik része a hiperrealizmus hatása alatt dolgozott: közülük **Mácsai István** a hiperrealizmussal rokon, szimbolikus elemeket felvonultató festésze szociografikus tartalmú, de mágikus varázslatokra is hajlamos képi nyelv, melyet gondosan kiegyensúlyozott kompozícióra és megfontolt képi tematikára épít a művész. A fiatalabb generációhoz tartozó **Barabás Márton** a matéria-elvéségen felülemelkedve e hiperrealizmus metafizikus vonulatát reprezentálja. **Bikácsi Daniella** alkotásaiban a mester szemléletét a tárgyi világ emelkedetten meditatív szemléletében őrzi tovább. Finoman cizellált akvarelljein szemmel láthatóan nem zajlik cselekmény, csupán egy-egy táji, építészeti elemhez kerülünk közelebb. Homokozó c. képe a művésznő kiürült tereinek egyik különösen szép alkotása, ahol a lélek mélyére irányuló koncentrációban a tér elveszíti érzéki karakterét és a végtelenségig leredukált, szinte tárgynélkülivé váló építészeti motívumban egy belső időbe átlépő, transzcendens érzés nyilatkozik meg.

A legújabb vásárlások plasztikai anyagából kiemelkedik **Bukta Imre**: Orvvadász emlékmű c. szobra, mely az 1988-as, XLIII. Velencei Biennálén is szerepelt. Az orvvadász ikonográfiai témájára Bukta Imre több variációt készített (Nyári orvvadász, Az orvvadász megtér, stb.) A szoban forgó alkotás a többihez hasonlóan jellegzetes, kelet-európai viszonylatokat magába sűrítő műtárgy, amely Bukta Imre hétköznapi emlékmű-variációinak sorozatába illeszthető. A 1980-as évek második felében, Bukta Imre emberi- állati- és gépi elemek metamorfózisát összefoglaló, kimagasló művészi értékű, termékeny alkotói periódusában kelet-

Bukta Imre: Orvvadász emlékmű, 1988

Mészáros Géza: Fagyott homok, 1983

ef Zámbo István: Rohanó akt kávéfőzővel, 1989

Fehér László: Sárípuszta, 1984

Szurcsik József: Múlt és jövő, 2006

Gaál József: Gnome II. 2003

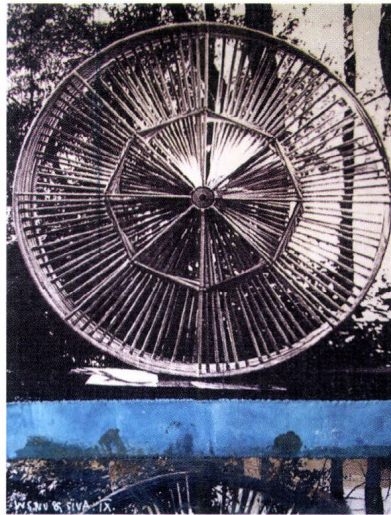
kezett. A kelet-európai vidéki kisember individuális életfelfogását megörökítő, installációs jellegű alkotás. Iróniája és szeretetteljes grotesksége a 80-as évek magyarországi, felemás modernizációjának folyamatát is jellemzi. Bukta Imre az Orvvadász emlékműben – akárcsak többi, összefoglaló igényű munkájában – az illúziótlanág és mítikus dimenziók sajátos kettősségével ragadja meg a magyar vidék abszurditásait – műveinek korszerűségét és egyben hitelességét ezáltal is fokozza. Bukta Imre művét a szentendrei Vajda Lajos Stúdió művészei, **ef Zámbo István** és **fe Lugossy László** egy-egy érdekes műve egészíti ki. Az 1980-as évek magyarországi szenzibilis festészetét a kaposvári gyűjteményben **Fehér László** stilizált tájképe, a Sárípuszta indítja. A nagy ívű, érzéki módon megfestett felületek fekete-zöld kontrasztja vitális energiákat sugárzó látomásával erejével hat, melyben a művész egy időre eltávolodott a konkrét, (fotóalapú) kiindulóponttól, és a kompozíció uralkodó elemévé az intenzív színélményt teszi.

A 1980–90-es évek új figurális tendenciáit nyomatokkal, fotográfiával kapcsolt konceptuális jelenségek színezik. E körön belül a nyomatot, mint a mimézis sajátos műfaját hasznosítja az 1970-es évek óta **Pauer Gyula**. A művész Kaposvárhoz és a somogyi régióhoz sokszoros szálon kötődik: többek közt a Csiky Gergely Színház díszlet és jelmeztervezője volt 7 éven át, a Nagyatádi Nemzetközi Faszobrász Alkotótelepen dolgozott a 70-es években és egyik fontos kiállítóművésze volt híres balatonboglári kápolnatárlatoknak is. Boru c. műve az 1996-tól készített vázának közé tartozik, melyben a társadalomkritikai eredetű pszeudo motívumot hangsúlyozottan szubjektív dimenziókba fordítja át. **Gémes Péter** alkotásait koncept- és body art-hoz kapcsolódó sajátosan egyéni hangvétel és eredeti fotóhasználat jellemzi. Kaposváron található Varázsló c. mű egy, az 1980-as évek végének antikizáló, görög mitológiai témákat feldolgozó, 26 részes sorozatának fontos darabja, melyben a személyes mozzanaton túlemelkedő mitikus emberi sors spirituális tartalma nyer kifejezést. A mitikus dimenziók kapcsolják e csoporthoz **Swierkiewicz Róbert** alkotásait, akinek többféle – art brut, absztrakt expresszionista és fotó – technikát sajátosan ötvöző művészetét reprezentálja az indiai ihletésű Visnu tánca sorozat kaposvári darabja. **Csurka Eszter** Csendélete a hétköznapi élet egy bagatell mozzanatát írja át filmszerű, szürreális játékká jellegzetes rózsaszín és kék, negatív-pozitív világgal.

A kaposvári gyűjteményben fontos műtárgyakkal reprezentálódik az újfestészet szubjektív mitológiával, kulturális metaforákkal jelzett csoportja. **El Kazovszkij** Purgatórium I–II. című műve egy eredetileg 4 darabos, nagyméretű kompozíció két összetartozó párdarabja a művésznő korai, 1980-as évekbeli, korai alkotói periódusából. A jellegzetes motívumok, és a széttöredezett, csonkolt törmelékhalmoz az ezredvégi ember világának végtelenen tragikus atmoszféráját, a vesztéses érzését közvetítik. **Gaál József** mitikus-expresszív képzeteket abszurd látomásokban ötvöző, figuratív alkotása – Gnome – a monumentális gólemek sorába illeszkedő, technikájában, színhatásában rendkívül kifinomult mű, mely a XX. századi magány és deformáltság szubjektív lélekállapotait ágyazza egy végtelenen expresszív, kozmikus időt és teret átfogó, mitikus dimenzióba. A figura archaizmusa és titokzatos-

Pauer Gyula: Boru, 1997

Swierkiewicz Róbert: Alvó Visnu és táncoló Siva, 2002

Gémes Péter: Varázsló, 1986

sága a texturált felület érzéletes rusztikusságával barbár misztikumot és egyúttal kifinomultságot is sugároz. **Szurcsik József** Múlt és jövő c. képe a legutóbbi idők alkotása, és jól reprezentálja a művész azon törekvését, amely a művészi védjegyévé váló emberi fej szürreális jelképét finomodó festői eszközökkel a plein air közegébe ágyazza. Az újabb kori mű továbbra is az elidegenedett, elmagányosodott, önmagába zárkózó modern emberről szól, ugyanakkor megtartja a művészre jellemző, eredendően profanizált mitologikus világképet. **Stefanovits Péter** alkotásai a klasszikus és avantgarde kifejezés határán mozgó, szürreális tradícióhoz kötődő képi gondolkodás példái. Monumentális Kőrösi Csoma zászlója lírai mementó kis népek eltűnőben lévő kultúrájáról szól. A művész a XX. századi világ fogalmi jelképeit kozmikus, időt és teret átfogó, mitikus dimenzióba ágyazza, ahol a finoman maratott felület titokzatossága misztikumot sugall.

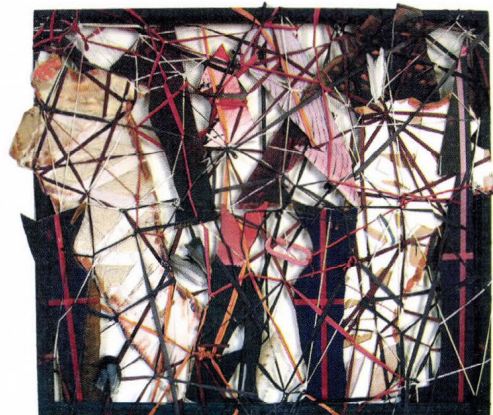
Géger Melinda

Csurka Eszter: Csendélet, 2000

el Kazovszkij: Purgatórium IV. 1987

el Kazovszkij: Purgatórium II. 1987